

ВИЛЕНСКІЙ ВѢСТНИКЪ

KURYER WILEŃSKI

ОФИЦИАЛЬНАЯ ГАЗЕТА.

GAZETA URZĘDOWA.

„ВИЛЕНСКІЙ ВѢСТНИКЪ“ выходитъ по ВТОРНИКАМЪ и ПЯТНИЦАМЪ. Условія подписки: Цѣна за годъ 10 р., съ пересылкою 12 р.; за полъ года 5 р., съ пересылкою 6 р.; за четверть года 2 р. 50 к., съ пересылкою 3 р.; за 1 мѣсяць 84 к.— За объявленія платится за строку 17 к. ер.

„KURYER WILEŃSKI“ wychodzi co WTOREK i PIĄTEK. Cena roczna r. sr. 10, z przesyłką 12 rub.; półroczna 5 rub., z przesyłką 6; kwartalna 2 r. 50 k., z przesyłką 3 r.; miesięczna 84 kop.— Za ogłoszenia płaci się za każdy wiersz po kop. sr. 17.

Biuro redakcyi w Wilnie, przy ulicy Biskupiej (Dworcowej), w murach po-unwersyteckich.

СОДЕРЖАНІЕ: *Внутреннія извѣстія:* Перемены въ службѣ чиновниковъ.—Высочайшіе указы.

Иностранныя извѣстія: Общее обозрѣніе.—Италія.—Франція.—Англія.—Австрія.—Пруссія.—Дунайскія Княжества.—Телеграфныя депеши.

Литературный отдѣлъ: Путешествіе по Замковой улицѣ — П. Кукольника. — Референдарій Тышкевичъ — Е. Т. — Стихотвореніе изъ Гейне — В. Коротыискаго. — Мѣстное обозрѣніе. — Выдержки изъ газетъ и журналовъ. — Научныя бѣсѣды. — Письма: изъ Парижа, изъ Слонима и изъ Виленскаго уѣзда. — Виленскій дневникъ. — Объявленія.

вленномъ для сего въ уставѣ о службѣ по выборамъ.

— Государственный совѣтъ, Высочайше утвержденнымъ, 15-го февраля, мѣсяцемъ своимъ подожилъ: въ дополнение ст. 130-й п. 6 Уст. Тор. (Св. Зак. изд. 1857 г. Т. XI ч. 2-й по II-му продолж.) постановить: „Евреймъ-кушамъ въ трехъ гильдїй дозволяется посѣщать, наравнѣ съ прочими русскими подданными, крещенскую и лѣтнюю ярмарки въ городѣ Кіевѣ, для производства на нихъ торговли оптовой и разночной, какъ русскими, такъ и иностранными товарами“.

— Высочайшимъ приказомъ по вѣдомству народнаго просвѣщенія, отъ 1-го марта 1860 г., профессора Императорскаго университета св. Владимира, ординарный—статскій совѣтникъ Кесслера, и экстра-ординарный—надворный совѣтникъ Эргардта, командированы за-границу, съ ученою дѣлюю: первый, на четыре съ половиною мѣсяца, а послѣдній на полгода.

5-го сего марта, за лѣснымъ корпусомъ, противъ дома князя Вяземскаго, прапорщикъ Федоръ Набоковъ и поручикъ баронъ Федоръ Корфъ, имѣли дуэль на пистолетахъ. Баронъ Корфъ тяжело раненъ и привезенъ въ гостиницу Демута, гдѣ оставленъ на попеченіи врачей. Секундантами были, у Набокова, родной братъ надворный совѣтникъ Михаилъ Набоковъ, у барона Корфа также родной его братъ Дмитрій Корфъ. Причина дуэли неизвѣстна.

Journal de St. Petersburg извѣщаетъ о кончинѣ, въ Санктпетербургѣ, послѣ кратковременной болѣзни, оберъ-гофмейстера и члена государственнаго совѣта, графа А. С. Потоцкаго.

ТРЕЩ. Wiadomości krajowe: Мianowania urzędników.—Najwyższe указы.

Wiadomości zagraniczne: Pogląd ogólny.—Włochy.—Francja.—Anglja.—Austria.—Prusy.—Księstwa nad-dunajskie.—Depesze telegraficzne.

Dział literacki: Podróż po ulicy Zamkowej—P. Kukolnika. — Referendarz Tyszkiewicz — E. T. — Wiersz z Hejnego—W. Korotyiskiego.—Przeglądy: miejscowy i pism czasowych.—Gawędy naukowe.—Listy: z Paryża, Słonima i z powiatu Wileńskiego.—Dziennik Wileński.—Ogłoszenia.

WIADOMOŚCI KRAJOWE.

St.-Petersburg, 16 marca.

Въ Высочайшемъ указѣ, за собственноручнымъ Его Императорскаго Величества подписаніемъ, даннымъ Правительствующему Сенату, февраля 1-го, изображено: „Управляющему морскимъ министерствомъ Адмиралу Миллину, Всемилостивѣйше повелѣваемъ быть членомъ Государственнаго Совѣта, съ оставленіемъ въ настоящей должности.“

— Государь Императоръ, по положенію Комитета гг. министровъ, въ слѣдствіе представленія г. министра внутреннихъ дѣлъ, Высочайше соизволилъ разрѣшить дворянству Мисской губерніи избрать особыхъ почетныхъ попечителей для каждой изъ вновь открытыхъ трехъ гимназій въ городахъ Мозырь, Пинскъ и Новогрудкъ, съ тѣмъ, чтобы избраніе сихъ лицъ и утвержденіе ихъ въ должностяхъ производилось въ порядкѣ, устано-

— Rada państwa, przez Najwyżę zatwierdzoną 15 lutego, opinię swoją uchwaliła: dla uzupełnienia art. 130, p. 6 Ust. Handl. (Zb. Pr. wyd. 1857 r. T. XI cz. 2-ga w II dalszym ciągu), postanowić: „Żydom kupcom wszystkich trzech gildji pozwala się odwiedzać, zarówno jak innym poddanym rosyjskim, trzechkrólski i letni jarmark w mieście Kijowie, dla zajmowania się na nich handlem hurtowym i częstkowym, tak towarami rosyjskimi, jako i zagranicznymi.“

— Przez Najwyżę rozkaz dzienny, w wydziale narodowego oświecenia, 1-go marca 1860 r., profesorowie CESARSKIEGO uniwersytetu św. Włodzimierza, zwyczajny—radca stanu Kessler, i nadzwyczajny—radca dworu Erhardt, zostali wysłani zagranicę w celu naukowym: pierwszy na pół piąta miesiąca, a ostatni na pół roku.

Дня 5 марта, за корпусемъ леѣничныхъ, напредицу дому князя Вяземскаго, между хоразымъ Теодоромъ Набоковомъ и поручникомъ барономъ Теодоромъ Корфомъ, odbył się pojedynek na pistolety. Baron Korf został ciężko raniony i przywieziony do hotelu Demuta, gdzie pozostawiono go staraniom doktorów. Sekundantami byli: Nabokowa, rodzony brat pojedynkującego się radzca dworu Michał Nabokow, barona zaś Korfa także rodzony brat jego Dymitr Korf. Przyczyna pojedynku niewiadoma.

Journal de St. Petersburg donosi, że po krótkiej chorobie w St. Petersburgu, umarł wielki mistrz dworu i członek rady państwa, hrabia A. Potocki.

ПУТЕШЕСТВІЕ ПО ЗАМКОВОЙ УЛИЦѢ ВЪ ВИЛЬНѢ.

(Статья Павла Кукольника.)
(Продолженіе.)

Вѣдѣзъ за домомъ Фіорентини, на право, по направленію къ Ратушѣ, проходитъ узкій переулокъ именуемый Шварцовымъ. Названіе это онъ получилъ отъ кирпичнаго мастера Шварца, который въ XVI вѣкѣ вызванъ былъ изъ Германіи для усовершенствованія въ Литвѣ выдѣлки кирпичей. Шварцъ служилъ ревностно пользамъ новаго отечества не забывая и собственныхъ выгодъ, и спустя нѣсколько лѣтъ по прибытіи своемъ въ Вильню выстроилъ себѣ въ этомъ переулкѣ огромный трехъ этажный каменный домъ, который въ послѣдствіи перешелъ во владѣніе фамиліи Пржіялговскихъ.

По другой сторонѣ переулка, противъ дома Фіорентини на Большой улицѣ находится домъ извѣстнѣе болѣе полулѣтъ подлѣ именемъ дома Франка, хотя онъ никогда не принадлежалъ Франку. Въ началѣ настоящаго столѣтія домъ этотъ купленъ учебнымъ вѣдомствомъ, на квартиры для профессоровъ, и оба Франка, какъ отецъ такъ и сынъ проживали въ немъ во время пребыванія ихъ въ Вильнѣ. Съ тѣхъ поръ домъ этотъ называется постоянно домомъ Франка. Онъ перестроенъ былъ въ 1825 году и въ продолженіи двухъ лѣтъ находился въ немъ помѣщеніе для ректора университета. Съ 1828 жилъ въ немъ заслуженный профессоръ и извѣстнѣе врачъ Андрей Снядецкій. Не смотря на то, что онъ давно уже окончилъ служебное поприще, и получилъ полную эмеритурную, университетскій совѣтъ, по смерти профессора терапевтической клиники Гербергскаго пригласилъ его къ занятію этой кафедрой съ полнымъ профессорскимъ жалованьемъ независимомъ отъ эмеритуры. —Снядецкій занималъ съ честію

и пользою эту кафедру въ университетѣ, а потому въ образованнейшей медико-хирургической академіи до самой своей кончины, постигшей его въ 1838 году. Со времени упраздненія академіи домъ этотъ находится въ вѣдѣніи Виленскаго учебнаго округа.

Но вотъ на другой сторонѣ улицы противъ описаннаго нами дома, находится огромное историческое зданіе, въ которомъ началъ XVII столѣтія ознаменовано такимъ соблазнительнымъ событіемъ, какое никогда не могло бы имѣть мѣста въ благоустроенномъ государствѣ. —Однѣ только безпорядки въ слабое правленіе Сигизмунда III, могли сдѣлать событіе это вѣроятнымъ; иначе потомство бы не повѣрило повѣствованію объ немъ.

Зданіе это принадлежало тогда славной въ Литвѣ фамиліи Ходкѣвичей. —Въ концѣ XVI столѣтія осталась одна только наследница славнаго имени и баснословнаго богатства фамиліи князевъ Оленьковичей—Софія дочь Юрія Оленьковича князя Слуцкаго и Хоньльскаго. —Она была племянницей Юрія Ходкѣвича старосты Жмудскаго и родственника Радзивилловъ, который вмѣстѣ съ тѣмъ былъ ея опекуномъ. Знатность происхожденія, а еще болѣе непомѣрное богатство княжны Софіи, пекуншали честолюбіе и алчность многихъ жениховъ изъ знатнѣйшихъ фамилій, въ числѣ которыхъ находился молодой князь Янушъ Радзивиллъ. —Отецъ его Христофоръ Радзивиллъ, не желая выпустить изъ рукъ столь соблазнительной добычи еще въ малолѣтствѣ невѣсты, заключилъ съ опекуномъ ея договоръ, въ которомъ сказано было: что если княжна, достигнувъ совершеннолѣтія, захочетъ сама выйти за князя Януша, опекуны ея Ходкѣвичъ обязались выдать ее за него безъ сопротивленія.

Спустя годъ послѣ этого уговора Ходкѣвичъ умеръ. Опека надъ княжною Софіей перешла къ брату его Иерониму, съ которымъ Радзи-

виллъ возобновили упомянутый уговоръ, и день свадьбы назначенъ былъ 6 февраля 1600 года. По силѣ этого уговора сторона, которая не исполнила условія, обязывалась заплатить 100 т. Литовскихъ грошей неустойки.

Въ продолженіи этого времени случилось обстоятельство поселившее раздоръ между договаривавшимися сторонами. —Ходкѣвичи имѣли въ своемъ владѣніи, по закладному праву на сумму 5 т. злотыхъ, имѣніе Копысь близъ Орши, составившее часть достоянія жены Христофора Радзивилла, урожденной княжны Острожской. Радзивиллъ завелъ съ ними процессъ о возвращеніи этого имѣнія. —Тогда племянники Ходкѣвича Юаннъ Карлъ и Александръ подали въ Новогрудскій земскій судъ объявленіе о существовавшемъ между Янушемъ и княжною Софіей родствѣ, по которому, на основаніи церковныхъ и гражданскихъ Литовскихъ правъ, они не могли вступить въ супружество. Дѣйствительно бабка жены Христофора Радзивилла, была изъ фамиліи Оленьковичей. Раздраженный этимъ поступкомъ Радзивиллъ подалъ на противника жалобу въ трибуналъ, который приговорилъ Ходкѣвича къ уплатѣ неустойки. —Поступокъ этотъ довель обѣ стороны до величайшаго ожесточенія. Радзивиллъ, понявъ свою опрометчивость отправилъ къ Ходкѣвичу 12 знатнѣйшихъ лицъ въ Литвѣ для переговоровъ, но противникъ его слушать ничего не хотѣлъ.

Приближалось 5-е число февраля 1600 года. Обѣ стороны не видя средствъ къ примиренію рѣшились кончить дѣло силою оружія. —Въ продолженіи цѣлаго года собирали они войска, какъ внутри государства, такъ и за границею. Радзивиллъ собралъ до шести тысячъ человекъ, Ходкѣвичъ до четырехъ тысячъ. —Но на сторонѣ Ходкѣвича было то преимущество, что войско его, по большей части, помѣщено было за каменными стѣнами защищаемыми 24 пуш-

ками. Въ такомъ состояніи дѣлъ обѣ стороны ожидали приближенія назначеннаго дня.

Между тѣмъ король, не имѣя силы обуздать своеволие двухъ сильныхъ въ Литвѣ вельможъ, отправилъ въ Вильню четырехъ сенаторовъ для примиренія враждующихъ. —Усилия ихъ были напрасны. Ожесточенные противники неуступали другъ другу, и приговаривались къ сраженію.

Наконецъ наступило 5-е число февраля. Нѣкоторые увѣряютъ, что въ этотъ день Радзивиллъ приказалъ своему войску подвинуться на приступъ съ двухъ сторонъ; но первый выстрѣлъ изъ дома Ходкѣвича убѣдилъ его противниковъ въ невозможности атаковать непріятеля въ укрѣпленномъ мѣстѣ въ тѣсной улицѣ, и съ войскомъ состоявшимъ болѣею частью изъ конницы, которая въ такомъ случаѣ составляла болѣе помѣху, нежели помощь.

Радзивиллъ чувствовалъ неосновательность своего предначертанія; убѣдился, что силою не одолѣетъ противника; но чтобы не поступить противу судебной формы, ждалъ съ княземъ Янушемъ, одѣтымъ въ свадебное платье, съ возницами, и священникомъ въ торжественномъ облаченіи, до самой полночи. Потомъ чрезъ возныхъ и свидѣтелей объявилъ, что готовъ удовлетворить всемъ предложеннымъ имъ условіямъ, —и разбѣжалъ свое войско по квартирамъ. —Такимъ образомъ вооруженія грозившаго кровопролитіемъ и пагубнымъ замѣшательствомъ въ городѣ, окончилась смѣшно и бесполезною судебною формою.

Несогласіе между двумя домами еще продолжалось, хотя не съ такимъ ожесточеніемъ и насиліями. —Наконецъ 8 іюля наступило передъ трибуналомъ полное примиреніе, и княжна Слуцкая вышла за Януша Радзивилла въ Брестѣ 1-го октября 1600 года.

Подобныя смуты не составляли уже новости въ Литвѣ. Не только между знатыми происхо-

WIADOMOŚCI ZAGRANICZNE.

POGLĄD OGÓLNY.

Sprawa włoska, w pierwszej i najgłówniejszej części złączenia pod jedno berło połowy niemal całego półwyspu, już stała u kresu. Król Wiktor Emmanuel, zgodnie z wolą Włoch środkowych przyjął je pod swoje rządy. W wydanej odezwie powiedział: „Ziściły się wasze życzenia; zostaliście zjednoczeni w jedną monarchję; jest to godna nagroda waszej zgody i wytrwałości. Zachowajcie cnoty, których dalsze tak świetne wzory; nadewszystko wytrwajcie w niezłomnym postanowieniu, które wam dozwoliło spełnić tyle ofiar niezbędnych, by zapewnić powodzenie każdego wielkiego przedsięwzięcia. Złączeni jesteśmy przez umowę nieodzowną, przez cześć względem spólnej ojczyzny i powszechnej cywilizacji świata. Narząłem życie moje za niepodległość włoską, dałem przykład prawości moim ludom. Żądam od nowych mieszkańców mojego królestwa takiegoż przywiązania, jakim dawni poddani tętną ku mnie. Pragnę utwierdzić Włochów w jedności uczuć, która im dozwoli oprzeć się złej doli i przygotować na przyszłość ich pomysłowość.“ Wniosłe te wyrazy są tém stosowniejsze, że druga część zadania należy jeszcze wywalczyć. Wprawdzie Austria, o ile na jej słowie polegać można, zachowa się spokojnie, Francja przejednana ustępstwem Sabaudji i Nizy, dotrzyma przymierza i nie dozwoli oderwać od królestwa włoskiego świeżo nabytych krajów; ale ze strony Włoch południowych grożą ciężkie burze. Zapewne w chwili, kiedy to piszemy wypadł już piorun Watykanu. Zatrwożone sumienie ludów chwiał się pocnie; niezgoda wewnętrzna poróżnić może niedawno skojarzonych braci, mieszkańcy Romanji mogą stać się przedmiotem niechęci i żalu, że z ich powodu cofnięciem zostało błogosławieństwo kościoła, tak pożądane na wstępie do nowego życia. Młody król Obojga Sycylii nie zechce zachować stosunków międzynarodowych z wyklęty. Już po dług ostatnich wiadomości wyjechał do obozu, i kto wie jak daleko uniesienie zaprowadzić go może. Jeżeli wtargnie w granice nowego państwa Wiktora Emmanuela, to mu bezkarnie nie ujdzie; z wojskiem swoim złożonym z różnorodnej drużyny nie dostoi pola; wojska papieskie nie zdolają go skutecznie wesprzeć; niedawno zaciężni Austriacy poczuli już z Marchji wracać do domów narzekając na nieład, na niedostatek, na niewypłatność umówionego żołdu. Niesprawiedliwości wszelkiego rodzaju, jakimi rząd neapolitański neką poddanych i na stałym lądzie i w Sycylii, usposobiły umysły do rokoszu. Popolite ruszenie, którem Franciszek II swoje siły zbrojne powiększyć zamyslił przez rozdanie oręża w ręce rozdrażnionej ludności, może zwałić się na jego głowę i królestwo Obojga Sycylii, zapalone wzorem Toskanji, w jedności państwa i narodowości włoskiej może zechce szukać szczęścia, którego rodzina Burbonów i udzielnosc mu nie dały. Wszystko to może wiaść wyżej wskazany obrót, ale okropność wojny domowej, ale pożogi i rozlew krwi bratniej napelniają serca smutnym przeczcuciem, nie pozwalają podzielać tej

radości jaka przed tygodniem jeszcze, nim się dał usłyszeć potępiający głos Piusa IX, brzmiała w całym państwie Wiktora Emmanuela.

WŁOCHY.

SARDYNJA.

Przemówienie p. Ludwika Karola Farini, i odpowiedź królewska na d. 18 marca wzięte były z depeszy telegraficznej, powtarzamy obiedwie te mowy dosłownie tak, jak je umieścił dziennik urzędowy.

„N. Panie, mam zaszczyt złożyć w ręku W. Kr. M. dowody urzędowe głosowania powszechnego Emilji. Racz N. Panie, który usłużył z czułością jak jej boleści, przyjął tak skawie ten zakład jej wdzięczności i wierności. Po zadość uczynieniu ich prawej uchwały, te ludności znać niebędą innej żądzy prócz zasłużenia się W. Kr. M. i Włochom, idąc w zawody na drodze cnót obywatelskich i wojennych z innymi ludami twojej konstytucyjnej monarchji.“

Król odpowiedział:

„Objaw woli narodowej, którego przynosisz mi świadectwo autentyczne, jest tak powszechny i dobrowolny, iż na nowo stwierdza wobec Europy, oraz w czasie i warunkach odmiennych, uchwałę, świeżo wyrażoną przez zgromadzenia Emilji.“

„Ten znakomity objaw uzupełnia dowody porządku, wytrwałości, patriotyzmu i rozumu politycznego, które w ciągu kilku miesięcy zjednały dla tych ludów społeczenie i poważanie całego cywilizowanego świata.“

„Przyjmuję ich uroczyste głosy, i odtąd chlubić się będę, nazywając ich moimi ludami. Jednocząc z konstytucyjną sardyńską monarchją i porównując w prawach z innymi jej prowincjami, nie tylko księstwa Modeny i Parmy, ale nadto Romanję, która już dobrowolnie odłączyła się z pod panowania ojca św, nie myślę wcale ubliżyć poszanowaniu dla najdostojniejszej głowy kościoła, które było i zostanie na zawsze żywym w moim sercu.“

„Jako król katolicki i król włoski gotów jestem bronić niezależności, potrzebnej jego najwyższemu urzędowi, przyczyniać się do świętości jego dworu i złożyć hołd jego najwyższej panującej władzy. Parlament ma się zgromadzić, przyjmując do swego koła reprezentantów Włoch środkowych, razem z reprezentantami Piemontu i Lombardji: utwierdzi on nowe królestwo i trwałej zapewni jego pomysłowość, wolność i niepodległość.“

W dekreście złączenia Emilji wymienione są następujące prowincje: Bolonja, Ferrara, Forli, Massa i Carrara, Modena, Parma, Placencja, Rawenna i Reggio.

Mediolan, 19 marca.

Rada stanu rozstrzygnęła ważną sprawę konkordatu, zawartego przez Austrię i rozciągniętego na Lombardję. Uchwalono jednomyślnie, że ponieważ król rzeczony konkordatu nie podpisał i nie przyjął, nie może więc uważać siebie za zobowiązanego do spełnienia jego warunków. A przeto i sam konkordat i wszystkie wypływające z niego prawa mają być poczytywane w Lombardji za żadne i nie obowiązujące. Dziennik urzędowy ogłosił tak samą uchwałę jako też i sprawozdanie p. Melegari.

Wojsko francuzkie opuszcza Włochy, wychodzi z naszego kraju okryte laurami, zostawiając posobie najdroższe i najstawniejsze wspomnienia podziwu i wdzięczności. Niewiemy czy całe wojsko wyjdzie w przeciągu dni kilku, czy, co podobniej w przeciągu kilku tygodni. Cokolwiek bądź, Francja sądzi, że nadszedł czas, w którym, gdy wszelkie niebezpieczeństwo minęło, Piemont może i powinien sam czuć nad swoim bezpieczeństwem.

Turyń, d. 17 marca.

Wczoraj wieczorem miasto, jakby czarodziejską siłą nagle zajaśniało najuroczystsze oświeceniem. Dodatek do dziennika urzędowego, obejmujący opis przyjęcia p. Farini, jego

przemówienie i odpowiedź królewską, rozchwytywany był po ulicach przez radosne tłumy uszczęśliwionych Turynczyków. W teatrze grano Wilhelma Tella; król ukazał się w łożu otoczony całą swą rodziną i dworem; grzmot oklasków i okrzyków blisko pół godziny trwających zmusił przerwać widowisko.

P. Farini nie był z królem dalekiej siabosci; nie wraca już on do Emilji, lecz po kilku dniach wypoczynku obejmie zarząd ministerstwa spraw wewnętrznych. Zachodzi pewna różnica w postępowaniu pp. Farini i Ricasoli; gdy pierwszy zostawił królowi prawo zwolania okręgów wyborczych, p. Ricasoli też okręgi sam zwołał. Król mianował wczoraj 15 senatorów, podobną liczbą przypadnie i na Toskanję.

Główny zarząd Modeny rozwiązano. Emilja została bezpośrednio wcielona do państwa; prowincje będą zawiadywane przez intendentów, dopóki nieobmyśli się stosowny dla całego kraju podział na okręgi. Przeciwnie Toskanja zachowa swój dotychczasowy zarząd. Książę Carignan, jak wiadomo, będzie generał-gubernatorem, pewien rodzaj ministerstw zachowa się, wszakże w zależności od gabinetu turynskiego. Rzeczywista jedność tymczasowie wprowadzi się tylko w parlamencie i w wojsku.

d. 21 marca.

Duchowienstwo lombardzkie i całych Włoch środkowych przesało liczne adresa królowi z wynurzeniem miłości i posłuszeństwa prawom kraju, do którego odtąd mają szczęście należeć. Nie tylko plebani wiejscy, lecz wiele kapituł i kilku biskupów też adresa podpisami swoimi okryli.

Wojsko piemontkie podzielone zostało na cztery korpusa:

- 1-szy zwany Mincio, rozłożony w Lombardji, dowódzca Lamarmora.
- 2-gi Etruski, w Toskanji, dowódzca Durando.
- 3-ci Emilji; dowódzca Cialdini.
- 4-ty Nad-padański; dowódzca Mollard; główna kwatery Casale.

Minister wojny, generał Fanti złożył królowi następujący raport:

„N. Panie, od czasu potwierdzenia przez w. kr. m. budżetu na r. 1860, nie zawiodło nas ani społeczenie ludów cywilizowanych, ani pomoc dawniejszych sprzymierzeńców. Ale wypadki polityczne ostrzegają, abyśmy korzystali z pory do pomnożenia naszego wojska i do zrównoważenia go ze wzrostem królestwa, z odwagą ludności włoskiej i z możliwymi następstwami. W ten sposób zaspokojymy skutecznie i zachowamy z łatwością życiowość i przyjaźń innych mocarstw. Ministerstwo wojny zajęło się przeto udoskonaleniem i pomnożeniem artyllerii i pociągów, wzrostem liczby piechoty i jazdy, zasileniem zapasów żywności i ubiorczych, opatrzeniem arsenatów potrzebami wojennymi, zgoła dokończeniem organizacji wojska.“

„Osadzono za właściwe powołać pod sztandar cztery klasy uwolnionych i złączyć ich z żołnierzami pozostałymi w półkach. Uskutecznienie tego wszystkiego pociągnęło za sobą ciężkie wydatki; ale konieczność czasu tego wymagała i cały kraj o to się dopominał. Tak w tym względzie, jak i w tylnych, zdrowy rozsądek ludności uprzedził uchwałę mężów stanu. Skutkiem czego rząd w. kr. M. postanowił nie cofnąć się przed trudnościami pieniężnymi i żądać w budżecie wojennym zamieszczenia dodatku 22,500,000 liwrów.“

„W. kr. Mość, który nie szczędził żadnych poświęceń tam gdzie idzie o sprawę narodową i którego przykład tak cudownie naśladowany jest przez ludność, chętnie położył swój królewski podpis na dekreście, otwierającym dla ministerstwa wojny kredyt nadzwyczajny, przeznaczony na wykonanie tych środków, tak niezbędnych dla obrony i bezpieczeństwa kraju i mających przyczynić się do uczynienia mniej wątpliwym pokoju tak ogólnie pożądanego.“

— Król stosowny dekret podpisał.

Baron Ricasoli przybył o godz. pół do drugiej. Całe miasto jest w ruchu; gwardja narodowa ustawiona w dwa rzędy; cztery oddziały muzyki odgrywają pieśni patriotyczne; uczniowie uniwersytetu, rzemieślnicy, artyści śpiewają hymny narodowe; tłumy napelniają powietrze okrzykami. Ministrowie przyjęli przybywającego w dworcu kolei żelaznej, gdzie nań czekały władze miejskie. P. Ricasoli wsiadł do powozu wójta stolicy; zawieziono go do hotelu Europy; gdy ludność nie przestawała klaskać i chciała uzrzeć wystawionego męża stanu, P. Ricasoli ukazał się na balkonie i mówił około 15 minut.

Król Wiktor Emmanuel przyjął barona Ricasoli o godz. 4-tej. Była to chwila uroczysta: głębiek milczenie panowało na placu królewskim przez 5 minut; lecz skoro urzono w jednym z okien pałacu powiewająca chorągiew, godło przyjęcia, wybuch oklasków i okrzyków był tak potężny, iż nigdy nie podobnego nie słyszano. Huk dział z góry kapucyńskiej podniósł jeszcze majestat tej niepodobnej do opisanja sceny. Król był na tronie; po prawej stronie znajdował się ks. Carignan; tron otaczali wielcy dostojnicy korony.

P. Ricasoli przemówił:

„N. Panie! Wierny wiekomu podaniem królewskiego swojego domu, usłużył życzeń ziemi włoskiej i umiałeś szlachetnie osiągnąć szezytu domowej chwały, zapewniając nam niewymowne szczęście stania się narodem. Należała tobie N. Panie najpiękniejsza nagroda, wyższa nad najświetniejsze zdobycze, miłość ludów składających swoją dolę w ręce w. kr. Mości dla utworzenia narodu, uczynienia go niepodległym i wrócenia mu dawnego blasku.“

„Przynoszę w. kr. Mości pierwszy hołd Toskanji stającej się odtąd częścią twojego nowego królestwa. Zjednoczysz tym sposobem nowych synów spólnej ojczyzny: Toskanja jest szczęśliwą, iż może z walecznym i wspaniałym ludem podalpejskim otoczyć tron szczerro włoski i wyjść nakoniec z dawnego życia muniępalnego, dla wstąpienia w nowe życie narodowe. Szczęśliwy jestem, iż mogę dać świadectwo szlachetnym popędom i wierności Toskanji. Będzie to dla w. kr. Mości potężnym wsparciem, bo w połączeniu ludów podających się tobie, cnoty pojedyncze stają się spólnymi, niemoce pojedyncze będą leczone przez wszystkich, i przez nową zgodność praw, przez zjednoczenie wojsk, z jednostajnymi instytucjami cywilnymi i urządzeniami ekonomicznymi, wszystkie ludy założyciele twego królestwa postępując rozumnie, używać będą dobrodziejstw nowej ery i twojej mądrości!“

Król odpowiedział:

„Hołd, który mi przynosisz w skutek uchwały należycie zapadłej przez zgromadzenie, w którym zjednoczył się kwiat mieszkańców Toskanji, uwieczna szereg postanowień niezachwianych i czynów szlachetnych, które zjednały dla Toskanji miłość wszystkich Włochów i oklaski świata cywilizowanego. Przyjmuję tę uchwałę, która po kilkumiesięcznej próbie została dziś uprawnioną przez głosowanie powszechne i dumny jestem, iż lud toskański może nazwać moim ludem. Kojarząc swoje przeznaczenia z przeznaczeniami mojego królestwa, Toskanja nie wyrzeka się swoich sławnych podań, ale je rozwija i pomnaża, czyniąc je spólnymi z podaniami innych części ziemi włoskiej. Parlament, w którym reprezentanci Toskanji zasiadają obok reprezentantów Piemontu, Lombardji i Emilji, przyjmie pewny jestem, wszystkie prawa, pódne w zasady wolności; zapewni dla Toskanji dobrodziejstwa autonomji administracyjnej, niewądlac, i owszem wzmacniając ścisłą spójność sił i woli, będącą najskuteczniejszą rękocią pomysłowości i niepodległości ojczyzny.“

Wnet prezydent złożył w ręku królewskim dekret, mocą którego Toskanja ogłoszona została za stanowiącą od dziś dnia część skła-

дили споры оканчивавшиеся насильем; но дух беззаконства и несправедливости обнаруживался часто и в других сословиях, даже между духовными и ремесленниками. — Весь XVII вѣкъ представляет въ Литвѣ печальныя картины внутреннихъ смутъ причинившихъ столько зла государству и ускорившихъ его паденіе. — Домъ этотъ принадлежалъ въ началѣ настоящаго вѣка Слонимскому предводителю дворянства Адальберту Суцеловскому, который перебралъ, или лучше сказать испортилъ его, преобразивъ великолѣпное древнее зданіе въ обыкновенный домъ; но за то вставилъ въ окна невиданныя еще до тѣхъ поръ въ Вильнѣ вѣшныя стекла. — Въ 1835 году домъ этотъ купленъ министерствомъ внутреннихъ дѣлъ для образовавшейся тогда въ Вильнѣ медико-хирургической академіи. — Въ немъ имѣли жительство президентъ академіи, под-инспекторы и воспитанники медицинскаго института. По упраздненіи академіи домъ перешелъ въ вѣдомство министерства народнаго проевѣщенія. Теперь устроено въ немъ помѣщеніе для попечителя Виленскаго учебнаго округа, его канцелярія, ценсурнаго комитета и вѣ-

которыхъ чиновниковъ принадлежавшихъ къ управленію округомъ.

Въ нѣсколькихъ шагахъ отъ описаннаго нами дома, по той же линіи, находится древнее зданіе, котораго основаніе касалось время Ольгерда или Ягайлы. — Это были палаты Гашгольда, перешедшіе въ началѣ XVI столѣтія во владѣніе дома Радзивилловъ. — Тамъ имѣлъ мѣсто жительство и часовня ревностнѣйшіи поборникъ Кальвинизма Николай Радзивилъ Черный. Въ этой часовнѣ, а во время большаго стеченія слушателей на обширномъ дворѣ, два Кальвинскіе проповѣдника Чеховичъ и Венриковскій читали публично поученія въ продолженіи 7 лѣтъ, пока не былъ построенъ новый Кальвинскій молитвенный домъ противъ костела св. Михаила. — Въ этой часовнѣ похоронены были тѣла Николая чернаго и жены его урожденной Шидловецкой, пока въ послѣдствіи, когда съновля Чернаго возвратились на лоно Р. католической церкви, тѣла эти перенесены въ каедральный соборъ. Понѣмъ еще сохранилось маленькое, старое, каменное зданіе на правой сторонѣ двора и носитъ до сихъ поръ названіе

часовни; но судя по настоящему ея виду невозможно опредѣлительно сказать та ли это самая часовня, которую построилъ Николай Черный. Теперь она обращена на дровяной складъ. — Домъ находился во владѣніи Радзивилловъ до 1804 года; съ тѣхъ поръ поступилъ въ вѣдомство университета. После многихъ и значительныхъ перебрѣлокъ, въ немъ устроены были клиники терапевтическая, хирургическая, и повивальнаго искусства, а также кабинеты патологическихъ препаратовъ и хирургическихъ инструментовъ. — Въ 1812 году устроена была тамъ французскій военный госпиталь, который во время гибельной ретирады французской арміи перешелъ въ больницы и оставленъ безъ всякаго надзора. — Пронесшій отъ того безпорядокъ былъ причиною истребленія патологическаго кабинета, котораго драгоценныя препараты хранимы въ спиртѣ, пожрали голодные французы и выпили спиртъ.

Блестательному составу клиники содѣйствовали весьма много знаменитые врачи и операторы, какъ Франкъ, Пеликанъ, Порціанко.

Тамъ то производимы были изумительныя операціи, о которыхъ до сихъ поръ въ Вильнѣ говорятъ какъ о чудесахъ хирургическаго искусства. — Въ 1831 году его Им. Высочество, блаженной памяти великій князь Михаилъ Павловичъ, отправляясь съ гвардіей въ походъ въ царство Польское, по прибытіи въ Вильню изволилъ съ особеннымъ участіемъ осматривать это зданіе, въ которомъ тогда устроено было временное отдѣленіе военнаго госпиталя и остался совершенно доволенъ необыкновеннымъ порядкомъ, чистотою, и исправностію въ заведеніи. Окончивъ свое посѣщеніе онъ сказалъ съ улыбкою сопровождавшему его ректору Пелликану: „если я буду раненъ въ сраженіи, то вѣло себя на носилкахъ принести сюда.“ По упраздненіи Виленской медико-хирургической академіи, домъ этотъ поступилъ въ вѣдомство учебнаго округа, а два года тому назадъ продавъ кушчу Родкъвичу.

(Продолженіе впрѣд).

dową państwa. W chwili podpisania przez króla rzezonego dekretu odgłos dziań okazał ludności, że to wielkie dzieło zostało spełnione. Gruchnęły dozwolone okrzyki: Niech żyje król, niech żyje Toskanja, niech żyją Włochy! król skłaniając się do życzeń ludu podwakoć ukazał się na balkonie i podwakoć był powitany grzmiącymi okrzykami: niech żyje Król!
(Nord.)

— Wczoraj wieczorem wiadomość o odwróceniu pierwszych kolumn wojska francuzkiego rozniosła się po mieście. Wrażenie nie było zbyt głębokie. Panuje tu powszechne przekonanie, że mimo odwrót Francuzów, Austria wojny nie wznowi; co się zaś ściera do wtargnięcia wojsk neapolitańskich lub papieskich, duch, licza i meztwo wojska piemonckiego zupełnie wszystkich uspakaja. Mówią, że król z żywością zbijał obawy niektórych trwożliwych radców korony i zawołał: jeśli po złączeniu nowych krajów nie byłibyśmy zdolni obronić się sami, okazalibyśmy się niegodnymi tego wsparcia Opatrzności, którego doznaliśmy tak niedawno. Wszyscy podzielają to uczucie. W Lombardji, gdzie Francuzi zimowali, gdzie na nich patrzano jak na symbol potęgi i zwycięstwa, odwrót ich widziany jest ze smutkiem. Dla ukojenia tego żalu, rząd postanowił wyprawić do tej prowincji całe wojsko, które ma pod ręką. Imię dowódcy generała Lamarmora natchnie wszystkich ufnością.

Minister wojny Fantli niezmordowany jest w pracy przygotowania wojska na wszelkie następstwa. P. Farini obejmie na d. 25 b. m. zarząd ministerstwa spraw wewnętrznych, tymczasowo piastowanego przez hr. Cavour. Ministerstwo marynarki, dotąd stanowiące część ministerstwa wojny, przejdzie pod bezpośredni zarząd hr. Cavour.

Państwo piemonckie opiera się teraz o dwa morza, zaledwie zaś posiada zawizek floty; wydział ten wymaga całej sprężystości, dla tego hr. Cavour objął jego kierunek. Hr. Perrano, marynarz śmiałości niezrównanej, obejmie ze stopniem kontr-admirała dowództwo marynarki czynnej.

Ks. Carignan wyjedzie d. 26 marca do Florencji.

TOSKANJA.

Florencja d. 18 marca.

Baron Ricasoli ze wszystkimi ministrami tokańskimi podpisał manifest, w którym uwiadamiając Europę o wypadku głosowania powszechnego i opowiedziawszy cały bieg zdarzeń, zaszłych od czasu ustąpienia arcyksięcia, kończy w następujących słowach:

„Wszystkie kraje Włoch środkowych oświadczyły w sposób uroczysty i niezaprzeczony, iż pragną złączyć się z Piemontem. Piemont niezachwany w swęj ufności oświadczył, iż cokolwiek nastąpi, przyjmie i bronić będzie głosu ludów. W obec takiego postępowania Włoch, będzie to wielkiem dobrodziejstwem dla cywilizacji i ludzkości, jeżeli Europa przekona się, że idea niepodległości narodowej trwałe i głęboko zakorzeniona jest w naszej ziemi i że chce powstrzymać i przytłumić niepodległość, byłoby otworzyć drogę do krwawych i strasznych zapasów. Toskanja hotowała tej idei, oświadczywszy po wielokrotnie i w sposób najuroczystszy, iż pragnie stanowić część podalpejskiego królestwa, pod berłem konstytucyjnym króla Wiktora Emmanuela. Obecność Austrii i zagrażająca postawa wojenna, którą zachowała we Włoszech, nawet po wojnie, dostatecznie tłumaczy postępowanie Toskanji i przekonywa, iż wypływało z konieczności obrony.

„W tym stanie rzeczy, Europa w mądrości swojej rozstrzygnie, czy woli popełnić wielką i niebezpieczną niesprawiedliwość, czy wykonać wielki czyn słuszności, który doprowadzając Austrię do bezsilności i odosobnienia na zawsze zapewni pokój świata.

„Podpisano: *Ricasoli, Ridolfi, Poggi, Busacca, Salvagnoli i Cadorna.*
d. 20 marca.

Florencja przestaje być stolicą, różne legacje otrzymały rozkaz opuszczenia tego miasta. Poselstwo francuzkie składające się z hr. Mosbourg, pierwszego sekretarza; z p. de Breuver, i p. Mariotti kanclerza, ma odjechać ostatnich dni marca do Paryża.

Toskanja niebędzie miała wicekróla lecz tylko generał-gubernatora; nie będzie miała oddzielnej izby, zachowa tylko swoje rady municypalne i prowincjonalne, czuwające nad zarządaniem miejscowym. Całe jej życie polityczne, i czynne, zbiegnie się w spólnym ognisku w Turynie.

Rzym.

Ojciec św. ma na d. 26. b. m. objawić w osobnej allokucji myśl swoje co do złączenia Romantji z Piemontem.
(Nord.)

KRÓLESTWO OBOJGA-SYCYLJI.

Wiadomości telegraficzne, i lożne gazetarskie doniesienia, dają nader smutny obraz rządów Franciszka II. Z obowiązku naszego, musieliśmy kolejno też wiadomości powtarzać, nie przywiązując wszakże do nich zupełnej wiary. Trudno było oswoić się z tą myślą,
N. 24.

aby król w kwiecie wieku niezrażony ani nie-wdzięcznością, ani nieposłuszeństwem, mógł dozwolnić nękać bezkarnie swoich poddanych. Tymczasem w złożonych przez lorda John Russella, na parlamentarne papierach, odnoszących się do spraw neapolitańskich, znajduje się doniesienie posła angielskiego przy dworze króla Obojga Sycylii, p. Henryka Elliot, niedozwalające wątpić, o nieszczęściu mieszkańców tej najpiękniejszej części Europy. Pismo p. Elliot, jako poufne a razem urzędowe, nosi na sobie znamiona najwyższej wiarygodności:

Neapoli, d. 3 marca,
otrzymano w Londynie d. 13 t. m.

„Milordzie, korzystając z pierwszej zrzeczności widzenia się z p. Carafa, zagadnałem go o powody uwięzień, o których donosiłem we wczorajszej mojej depeszy; zapytałem go także czy kraj znajdował się w tak widocznym i blizkiem niebezpieczeństwie, iżby nieuchronnym było chwytanie się tych ostatecznych środków względem ludzi, którzy nie mogą być rozsądnie pomówieni ani o spiski, ani o zdradę.

P. Carafa powtórzył mi to samo, o czém niejednokrotnie mówił, że rząd nie czuje najmniejszej obawy, lecz że otrzymał pewne dowody zamiarów stronnictwa, pragnącego złączenia z Piemontem, wywołania objawów, które przyszłoby może przytłumić użyciem siły zbrojnej, a więc, aby odwrócić rozlew krwi, przedsięwzięto środki przezorności, o których wspominałem. P. Carafa, za zwyciężki dowód skuteczności przedsięwziętych przez siebie środków, przytoczył właśnie spokojność, w której stolica przez cały dzień przetrwała. Odpowiedziałem, że jeśli rzeczywiście rząd posiada, jak mówi, dowody spisku dążącego na obalenie prawa, nie może być ganiącym, iż kazał uwięzić spiskowych: lecz pewny jestem, że to było fałszem co powtarzano, iż uwięzionych zamiast jawnego stawienia przed sądem, aby ich niewinność lub występki w biały dzień udowodnić, miano dowolnie wyprawić na wygnanie bez sądu i wyroku. Z wielkim moim żalem, dowiedziałem się z ust p. Carafa, że takie było postanowienie rządu, który chociaż miał dostateczne przekonanie o ich winie, oczywistość jej wszakże nie była tak niezbita, aby mogła spowodować sądowe potępienie. Odpowiedziałem mu: słowe n, rząd przyjmuje za dowod, doniesienia szpiegów, których nie śmie stawić oko w oko z oskarżonymi przed sprawiedliwością. Bez najmniejszego zawstyżenia, p. Carafa przyznał, że tak rzeczywiście było, dodając, iż rząd doskonale wiedział, że w sądzie, uznanoby obwinionych niewinnymi, mimo iż nie podlegało żadnej wątpliwości, że oskarżeni zasługują na potępienie. Zapytałem go, czy on sam, lub cokolwiek uwierzy, iż taki człowiek, jak książę Torella, stanie na czele tak buntowniczo-dziecinnego objawu. P. Carafa natychmiast odrzekł, że temu nie wierzy, że uwięzienie księcia było skutkiem omyłki natychmiast naprawionej. Prosiłem p. Carafa, aby tego nie mówił, iż człowiekiem taki jak książę Torella, mógł być uwięzionym przez omyłkę; że jedyną omyłką w tém uwięzieniu było to, iż nie obliczono, jakie wrażenie krzywdy księcia Torella, na mniemanie powszechnie wyrwe. Zapytałem, czy ukrywający się książę Camporeale, był człowiekiem niebezpiecznym? Odpowiedziano mi, iż mogłem mu oznajmić, że nie będzie niepokojnym, jeśli wróci do domu. Mówiłem dalej, że uprzedzono margrabiego Bella, iż jeśli odda się w ręce władzy, będzie miał wydany sobie pasport do wyjazdu za granicę; lecz że nie chciał powierzyć siebie policji, bo niewinność nie osłania człowieka w kraju, gdzie usprawiedliwiać się nie wolno. P. Carafa pozwolił mi zaniesć margrabiemu obietnicę, iż wolno mu będzie kraj opuścić.

Wyteżyłem wszystkie siły na przekonanie rządu, aby zatrzymał się na tej zgubnej drodze, którą idzie; zwróciłem uwagę szczególniej na to, iż w chwili, w której gabinet jest bez prezydenta i w niejakiem rozprzężeniu, cała ohyda podobnych nadużyć spadnie na osobę królewską; zakończyłem: ponieważ przeświadczony jestem, iż w razie nieusłuchania rad zdrowszych z guba króla i jego dynastji jest nieuchronną, proszę więc o wyjednanie mi zaszczytu posłuchania u J. kr. m., abym, gdy nastąpi katastrofa nie miał na sumieniu, iż nie uczyniłem wszystkiego, co było w mej moce dla ocalenia od upadku niedoświadzonego króla.

P. Carafa przyrzekł donieść o mojej prośbie królowi, ale nie mam jeszcze odpowiedzi. Posłowie francuzki i hiszpański przemawiali zgodnie zemną.

Henryk Elliot.

F R A N C J A.

Paryż, 21 marca.

P. Delamare, redaktor dziennika Patrie ogłosił następującą notę:
„Chorągwie francuzkie wkrótce powiewać będą w Nizy i Chambery. Natura, historia, życzenia ludu, i sprawa naszego własnego bez-

pieczeństwa zwyciężają. Spodziewamy się, że Europa rozważwszy wszystko z krwią zimną i zbadawszy bliżej przedmiot, ujrzy w tém zadosyćuczynieniu Francji, trwałą rękojmję pokoju. „Cała Sabaudja jest francuzką z płemienia, języka i obyczajów. Przy każdym gwałtownem wstrząśnieniu świata, Sabaudja musiała oddzielać się od Włoch i padać na naszą stronę. Alpy nader są potrzebne dla obudwu narodów, aby miały być własnością jednego. Jeśli stoki ich południowy należy do Włoch, stoki północny powinien należeć do Francji. Śniegi, słońce i wody rozpięły ten podział Alpów między dwa narody. Polityka ani długo ani bezkarnie nie przeważa nad naturą.“—Tak twierdził p. de Lamartine w 1847 i wymowa jego nigdy nie była prawdziwszą. W takim składzie rzeczy król Wiktor Emmanuel uznał słuszność naszego dopominku. Zapewne, jego serce króleskie, szlacheckie i żołnierskie musiało cierpieć, rozstając się nazawsze z kolebką swojego sławnego domu; ale tron wkłada niekiedy obowiązki wyjątkowe. Sprawa rodziny musiała zniknąć przed sprawą ludu.

„Złączenie więc Sabaudji i Nizy z Francją spełni się, lecz w tém złączeniu nie należy widzieć zamiaru rozszerzenia granic i zdobyczy, ale odzyskanie prawa, środek bezpieczeństwa i rękojmję pokoju. Czas zdobyczy przeminął, ale nie czas sprawiedliwości; i rzeczą jest niepodobną, aby w Europie, w oczach wszystkich ludzi niezależionych przez dawne namiętności i dawne nienawiści, odzyskanie stoku Alp francuzkich nie okazało się sprawiedliwem w chwili, w której Piemont zostaje królestwem czysto włoskiem i królestwem jedynastwo miljonowem.“

Monitor ogłasza traktat, przez który król Sardyński zgadza się, pod warunkiem sankcji parlamentu, na przyłączenie Sabaudji i Nizy do Francji. Traktat podpisany został 24 w Turynie. Główne jego warunki są następujące:

Art 1. Król Sardyński zgadza się na przyłączenie Sabaudji i obwodu Nizy do Francji i zrzeka się za siebie oraz swoich następców i spadkobierców na korzyść cesarza Francuzów, praw swoich do wymienionych posiadłości. Przyłączenie to zostanie wykonane bez żadnego przymusu woli narodowej; obadwa rządy porozumieją się względem najwłaściwszego sposobu ocenienia i sprawdzenia objawu téjże woli.

Art 2. Król Sardyński odstępuje zneutralizowane części Sabaudji pod warunkami, podług których sam je posiadał; cesarz zaś Francuzów przyrzeka porozumieć się w tym względzie tak z mocarstwami reprezentowanymi na kongresie wiedeńskim, jako też ze związkiem helweckim.

Art 3, 4, 5. Kommissje wspólne zakreślą granice dwóch państw i załatwią rozmaite zajść mogące kwestje, wynikłe z przyłączenia.

Art 6. Dla poddanych Sardyńskich urodzonych w Sabaudji i Nizy zastrzega się prawo w ciągu roku żądania zachować narodowość Sardyńską.

A N G L J A.

Londyn, d. 20 marca.

Książę Newcastle, minister osad, oznajmił w imieniu królowej parlamentowi Kanady, iż następcą tronu książę Walji ma ten kraj angielski na drugiej półkuli leżący odwiedzić. Czynią się właśnie przygotowania do tej podróży. Postanowiono otoczyć ją całym blaskiem odpowiednim dostojności następcy tronu. Książę Alfred drugi syn królowej służy w marynarce i na pokładzie okrętu wojennego, na którym obecnie się znajduje, ulega tej samej karnośći co i inni mieczmani. Jada u spólnego stołu z towarzyszymi jednego z nim stopnia, odbywa straż i wtenczas tylko przypuszczany jest do stołu kapitana, kiedy to z kolei na niego przypadnie. Żartów, którym ulegają młodzi mieczmani, załoga bynajmniej mu nieoszczędza; ale w pewnym względzie gorzej się mu dzieje niż jego kollegom. Królowa ma niezwytyczony wstręt do tytoniu, syn jej zatem musiał wyrzec się przyjemności palenia. Młody książę przez dwa tygodnie nie otrzymał pozwolenia wysiąść na ląd za to, iż postrzeżono go z cygarem w ustach. Na posiedzeniu wczorajszym izby niższej poruszona została na nowo sprawa Sabaudzka. Lord J. Russell żądał, aby wstrzymano się z jej roztrząsaniem, dopóki ministrowie nieotrzymają przyzwolenia królowej na wysłanie przygotowanej przez nich odpowiedzi na ostatnią notę p. Thouvenel.

Ponieważ w następnym numerze podamy rzezoną notę w zupełności, i być może iż tymczasem nadejdą odpowiedzi mocarstw, zamierzamy więc zdać sprawę przed czytelnikami jednocześnie o całej kwestji Sabaudzkiej.

A U S T R J A.

Wiedeń, d. 20 marca.

Pod prezydencją cesarza odbyła się przed kilku dniami ważna rada ministrów. Roztrząsano pytanie, jak Austria uważać powinna przyłączenie Sabaudji i Nizy do Francji; postanowiono wstrzymać się od wszelkich bezpośred-

nich kroków i zachować się zupełnie biernie. Przyjęto też za ogólną zasadę, że o ile można Austria ma zostać widzem nieczynnym wszystkich zmian, jakie zajdą w Europie, byleby te zmiany wprost nie dotykały ani samej Austrii ani Niemiec.

Minister wyznał w nowym okólniku do księciów protestanckich w Węgrzech zapowiedział, że patent 1-go września niemożę w niczem uleść zmianie. W Presburgu zdarzyło się coś podobnego jak w Peszcie. Kupa wyrostków rzemieślniczych poczęła przebiegać ulice z hałasem, lecz władze wnet poskromiły tę swawolę. Policja coraz więcej znęca się nad Węgrami; zakazy sprzedawania tytoniu w paczkach ozdobionych pewnymi portretami, zbierania składek na cele dobroczynne, zabaw lub zgromadzeń o których rozumie, że są w związku ze wspomnieniami patryotycznymi, wywołują dotkliwie przesładowania. W hrabstwie spiskiém mężczyźni byli karani więzieniem a kobiety grzywnami za znajdowanie się na jednej z podobnych zabaw.

Arekysiaże Maxymilian d'Est, posiadacz ogromnych bogactw, nabył obszerne winnice z zabudowaniem w bliskości Presburga i darował je OO. Jezuitom tego miasta.

P R U S Y.

Berlin, d. 25 marca.

Położenie wewnętrzne kraju jest zatrważające i stanowisko gabinetu zachwiane. Izba panów trwa w niezłomnym oporze. Prezydent tej izby, składając życzenia księżciu rejentowi z powodu dnia jego urodzin nie wahał się dotknąć przyczyn rzezonego oporu, utrzymując, że członkowie izby panów mają na pilnem baczności zachowanie powagi korony i dobra kraju.

Gabinet doznał wczoraj w izbie panów nowęj porażki. Kommissja prośb złożyła swoje sprawozdanie. Roztrząsano właśnie liczne prośby, aby wyłączyć żydów od reprezentacji okręgowęj i kommissja wniosła odesłanie tych prośb rządowi. Hr. Schwerin minister spraw wewnętrznych oświadczył, że jeżeli izba postanowi rzezone prośby odesłać gabinetowi lub uchwalić adres do ks. Rejenta, wówczas gabinetowi nie niepozostanie jak tylko czekać z uszanowaniem skutków tego postanowienia. Wszakże mimo to oświadczenie izba większością 55 głosów przeciw 44 przyjęła wnioski raportu.

Wsteczny kierunek izby panów jest widoczny; pragnie ona wyłączyć żydów od wszelkiego ruchu politycznego, ministrowie zgodnie z konstytucją pragną utrzymać zasadę równości przed prawem; zadanie jest ciężkie i nietawo w obec przeważnego wpływu izraelskiego w Prusiech i Austrii rozstrzygnąć kto lepiej, czy izba panów, czy ministrowie odgadują przyszłość.

Wiadomości o zdrowiu króla są ciągle smutne. Chory odzyskał nieco sił, ale stan umysłowy pogorszył się raczej niż polepszył.
(Nord.)

KSIĘSTWA NADDUNAJSKIE.

Bukarest, p. 12 Marca.

Uroczystość otwarcia izby prawodawczęj odbyła się na dniu dzisiejszym. Załoga miejscowa trzymała straż przed metropolją. O godz. 11 deputowani zebrałi się w izbie posiedzeń. Nabozęństwo odprawił metropolita otoczony wyższem duchowieństwem, w obecności ciała dyplomatycznego, ministrów i urzędników. O godz. 12. książę Aleksander-Jan w pysznej czterokonnej karecie, przeprowadzany przez chorągiew jazdy, przybył na dziedziniec metropolji. Ministrowie przyjęli go u schodów. Wszedłszy zabrał miejsce w trybunie prezydenta i otoczony przez ministrów wyrzekł następną mowę:

„Mości panowie deputowani! Po uznaniu głosów narodu na dniach 5 i 24 Stycznia, tak przez państwa gwarantujące, jak przez wysoką Portę, położenie polityczne kraju zostało ustalone. Przedmiotem najwyższych naszych starań powinny być ulepszenia moralne i materialne, zdolne zabliznić rany smutnej i bolesnej przeszłości i postawić naród rumuński na właściwym mu stopniu. W poselstwie mojem 6 Grudnia wskazałem całemu narodowi drogę przyjętą przez mój rząd dla uskutecznienia wielkich zasad ogłoszonych w konwencji. Pomnijcie, że jesteście wezwani na spełnienie wielkich i zbawiennych reform. Pomnijcie, że nosicie na sobie znamie prawodawców, znamie bezstronności, czyniące was odpowiedzialnymi za przyszłość Rumunji.

„Co do mnie, będąc uosobieniem zasady zjednoczenia, zachowam zawsze w pamięci tę prawdę, że przyszłość naszej ojezyny spoczywa na tej zbawiennej zasadzie, tudzież na rozsądnej miłości kraju postów głosami narodu wybranych. Oby Bog natchnął prace zgromadzenia oby miał w swojej opiece połączone księstwa.

„Izba jest otwartą.“
Po skończeniu mowy książę opuścił izbę w takimże porządku jak przybył.

Konsulowie jeneralni podobnie oddalili się. Deputowani zajęli się wstępnymi czynnościami.

Skład gabinetu rumuńskiego jest następujący: Kostaki Jepureano rady prezydent i minister sprawiedliwości; Rolla spraw wewnętrznych, Balch spraw zagranicznych; Mieleşco wojny.—Wszystko zapowiada, że pod dzielną ręką panującego księcia kraj rumuński zakwitnie, i że stosunki społeczne rozwiną się w sposób pożądany. (Nord).

DEPESE TELEGRAFICZNE.

Paryż, d. 24 marca.

Dziennik Constitutionnel ogłosił artykuł donoszący, że Europa nie okazuje wyraźnego oporu zamiarom Francji co do przyłączenia Sabaudji. Dotąd tylko Szwajcarja w Paryżu, Anglja zaś w Turynie protestowały. Francja odpowie tak, jak odpowiedziano na jej protestację względem Krakowa, to jest uwiadomi, iż je otrzymała.

Turyń, d. 25 marca.

Depesza z Mediolanu donosi, że marszałek Vaillant otrzymał przez telegraf rozkaz wstrzymania odwrotu.

Turyń, d. 26 marca.

Wiadomości z Włoch południowych, to jest z Rzymu i Neapolu coraz są bardziej niepokojące.

Neapol, d. 20 marca.

Król wyjechał dziś z rana do Gaety, udadzą się za nim jego pojazdy obozowe. Armia abruzzka koncentruje się. Utrzymują, że powołano do wojska, jakby w sposobie pospolitego ruszenia, wszystkich ludzi zdrowych, włącznie do 40 roku życia. Zniżenie ceł rozciągnięto znowu na parę set artykułów.

Zurich, d. 25 marca.

Depesza z Mediolanu twierdzi, że wojsko neapolitańskie wkroczyło do państwa kościelnego.

Wiedeń, d. 23 marca.

Nowa pożyczka ma wynosić 200 milionów zł. reń. z procentem 5 od sta; wypłacać będzie w 57 lat przez losowania półroczne. Najwyższa wygrana wynosi 300,000 zł. reń., najniższa 600. Stawka 100 zł. Piąta część summy może być złożona w papierach rządowych, które będą przyjmowane 100 za 100. Opłata może być wnoszona w 10 terminach; ostatni przypadnie w październiku 1861 r. Podpisy zostaną otwarte do 7 kwietnia.

Madryt, d. 24 marca.

Układy o pokój zerwały się, a więc d. 23, kroki nieprzyjacielskie wznowione. Maurowie czekali Hiszpanów w stanowisku nieprzystępnym; zwycięstwo chrześcijan było zupełne. Maurowie z pośpiechem podnieśli obóz, aby nie wpadł w moc Hiszpanów. Zdaje się, że pochód wojska na Tanger już nie znajdzie wielkich przeszkód.

WINCENTY TYSZKIEWICZ

Referendarz W. Ks. L.

Zastanawiając się bliżej nad charakterami ludzkiemi, ciekawe napotykałyśmy typy, zwłaszcza w naszym kraju, gdzie kaźden z dostatniejszej szlachty w ośmnastym stuleciu insze odbierał wychowanie. Ten w Lunewillu europejskiej ogłady i światła nabył, poznał wady i potrzeby swojego narodu, a sąsiad jego, jeżdżąc na publikę i trybunały, kształcił się domowym sposobem, i krzyżąc głośno, że tylko na to żyje, żeby służyć braciom szlachcie, korzystał z kaźdej zręczności pochwylenia urzędu lub starostwa, ażeby więcej mu było chleba dla traktowania gości i żywienia roju domowych dar-mozjadów. Ten w domu staranne i wypiesz-czone otrzymał wychowanie, nie widział w oczu spraw i czynności Rzeczypospolitej, ale matka kupiła mu rotmistrzostwo kawalerji narodowej, ojciec uczynił cesją starostwa, znalazły się więc razem i tytuły i godności i dygnitarz pojęcia o niczem niemający. Ów znowu we fracku haftowanym, we francuskiej peruce, pod dozorem lubusia ukształcony, sąsiadał z wąsatym i rubasznym towarzyszem pancernej chorągwi, który mu podpiwszy co moment nowe wyrządzał drwiny i jowialne koncepta. Jeden z nich nie pojmował, jak można w towarzystwie zabawić się inaczej, jak upić się, narobić brawerji i naniepokoić wszystkich swoją sejmikową demeszką; drugi, raz skosztowawszy tych przyjemności, wolał być zawsze sam aniżeli z innymi, i za to go nie lubiono. Pan łowczy starodubowski u Jezuitów pobożnie wychowany, pościł, modlił się i do mszy służył, a staroście gigobrodzki, co świeżo wrócił z zagranicy, za-

razony obczyzną, w obyczajach i w mowie polskiej znajduje dzikość, celem jego życia jest tylko podobać się pleci pięknej. Magnaci dzieci swoje tak rozmaicie wychowywali, że z początku bona niemka na niemca panica przerobiła. Przeważał być niemcem w piętnastym roku życia, kiedy go Francuz guwerner wziął w swoją opiekę i na gorliwego przerobił francuza. Cóż za dziw, że wywieziony potem zagranicę w kaźdym kraju starał się naśladować miejscowe obyczaje, a potem wracał człowiekiem skończonym do kraju, ażeby był dobrym obywatelem w radzie i w boju.—Przy końcu ośmnastego wieku, jeżeli dygnitarz jaki miał kilku synów, to w widokach przyszłych utrzymania swego imienia i domu, chciał koniecznie ażeby jeden z nich w brygadzie pińskiej lub w wojsku koronnem utrzymał swoje imię na rodzinnej ziemi, drugi w Wiedniu lub w szeregach Fryderyka niemieckiej trzymał się partji, a inny był na wszystko obojętnym i w nieszczęśliwej godzinie, gdziekolwiek go los zapędził, wszędzie mu było dobrze i do niczego dusza jego nie zatęskniła.

Naturalną więc kolejną za tak rozmaitego wychowania, z tak niejednolitej młodzieży wyrosły nowe pokolenia z różnorodnymi pojęciami, a ztąd tworzyły się oryginały, dziwaki, jednem słowem ludzie, jakich tylko nasz kraj posiadał ofbicie. Tacy panowie z czasem, już jako poważniejsi wiekiem, znaleźli się na wstępie do dziewiętnastego stulecia, w którym odmiany życia politycznego w kraju, pojęcia inne rzucane z zachodu Europy w dziwaczniejszem ich jeszcze świetle postawiły.—Dziś już to powtórzyć się nie może, ludzie są mniej więcej jedną formą wychowania objęci i zupełnie prawie do siebie podobni. Typy i charaktery dawne znikły powoli, a piszący o nich często w przesadzonych obrazach, śmiesznią ich tylko wykazują stronie. Ale odwrotna strona tego medalu była zupełnie inna.—Przy całej skaleczonej postaci, były to dusze trudne do zepsucia,—z powierzchowności dziwaki, przez ogół z tej tylko strony oceniani, posiadali oni zalety obywateli, godnych najoświecześniejszych epok i krajów.—Jednym z tych ludzi był Wincenty Tyszkiewicz, którego imię dotąd poczciwie jest znane w naszej prowincji.

Ja byłem dzieckiem, kiedy Pan Referendarz zszedł z tego świata.—Z pierwszemi jednak wrażeniami młodości mojej, łączy się to imię, co-dziennie w domu rodzicielskim przez krewnych, jako prawdziwego dobroczyńcy familji, przez slugi, jako hojnego pana, wspominał.—Jednakże, przy całej pięknej stronie, obywatele mniej z nim mający stosunków, sąsiedzi i dalsi znajomi, opowiadali dziwołagi o jego dziwactwach, o zbytniej i przesadzonej regularności w kaźdodziennych czynnościach, co nieraz wzbudzało chęć niezwykłą do poznania jego czynów i życia publicznego, które jedynie dobrą pamięć po sobie zostawują.—Wiek dojrzały dozwolił mi poznać bliżej szczegóły tego pięknego żywota; nim więc o nim mówić będziemy, czytelnik pozwoli wspomnieć o jego rodzicach, którym prócz życia, pierwsze swoje ukształcenie był winien.

Antoni Tyszkiewicz, biskup Żmójdzki, szczerze zajął się był losem synów swoich, z których, noszący imię stryja, Antoni, najstarszy z rodzeństwa, najpierwszym był celem starań biskupa. Odziedziczony tytuł starosty strzałkowskiego, zamienił wkrótce na generał lejtenanta wojsk W. Ks. L. Znacznemi dobrami opatrzony Łohojsk obrał sobie za stały pobyt, gdzie wśród zwierzyńca, odwiecznych lip i kanałów, pałac jego, prawdziwie naddziadów naszych domówstwa przypominał.—W oym to czasie Józef Sapięha, biskup Diecezarski, był koadjutorem Wileńskim, człowiek czynny, wzięty w kraju, a któremu dygnitarstwo, urodzenie i wysoki stopień ukształcenia, znakomite stanowisko przeznaczyły.—Ścisłą przyjaźnią złączony z biskupem żmójdzkim Sapięhą, już jednego z jego synów w Mikołaja wyniósł na godność kanonika katedry Wileńskiej (1753), a będąc opiekunem osieroconych Tyzenhauzów, starościanek szmeltyńskich, jedną z nich dla Antoniego Tyszkiewicza przeznaczył. Nie była to partja ponętna bogactwy, albo więc osobista skłonność młodych osób do siebie, albo wejście w stosunki familjne możnej w kraju rodziny, małżeństwo to skojarzyły.—W listach biskupa Sapięhy (*) znajdujemy szczerze dowody dobrych jego w tym chęci. Indult sam u biskupa wileńskiego Zienkiewicza wyje-dnał, ślub odbył się w Zdzięciole, a na list otrzymany przez nowożeńców, Sapięha 11 listopada 1753 roku odpowiedział, że opiekę swoją nad starościana mężowi odtąd oddaje.

Młode małżeństwo osiadło na wsi i być może, że stan niezdrowia męża, gdyż wielkiej podlegał chorobie, spowodował życie odosobnione, ciche i obee wszelkim krajowym sprawom i wypadkom.—Z tego to małżeństwa w 1755 r.

urodził się był syn Wincenty.—Jedynie to dzie-cię przed porą świat ten ujrzało i radom lekarzy, a troskliwości rodzicielskiej ocalenie swe było winne.—W dwunastym roku życia widziemy go na portrecie olejnym, w naturalnej wielkości (*), ubranego po polsku, przy karabelli, z lokami upudrowanemi na głowie, z mankieta-mi batystowemi przy rękawach, w pończochach i trzewikach ze sprzączkami,—strój ten na pozor dziwaczny, był jednakże przy końcu panowania Augusta III zwyczajnym dla dzieci w domach mōniejszej szlachty, jak to nam Ks. Kitowicz obja-śnia,—w rękę trzyma książkę, m a g a s i n d e s e n f a n t s, co staranności o wychowanie młodzięńca dowodzi.—Matka odumarała go wcześniej; na całą więc jego młodość, na ukształcenie wyższe i na przyszły los jego wpływał najsilniej ro-dzony wuj jego, podskarbi Antoni Tyzenhauz. W całym życiu, we wszystkich czynnościach pana Referendarza, znać ten kierunek szlachetny, zaszczerpiony w nim przez człowieka, jakim się Polska podówczas słusznie szczyścić po-winna była.—Tyzenhauz, złączony osobistą przyjaźnią z królem Stanisławem Augustem, wyje-dnał dla swojego siostrzana urząd Referen-darza W. Ks. L. orderu Orła Białego i 8-go. Stanisława; a gdy czas właściwy ku temu nad-szedł, podskarbi podstanowił go złączyć węzłem małżeńskim z panującą podówczas w Polsce rodziną Poniatowskich. Brat króla Andrzej, generał lejtenant wojsk austriackich, ożeniony z hrabianką Kińską, córką kanclerza czeskie-go, mieszkał stale w Wiedniu i pomimo wstą-pienia na tron Polski brata, nie opuszczał służby austriackiej.—Miał on syn Józefa, bohatera ziemi naszej i córkę Teresę, której matka jej chrzestna, cesarzowa Marja Teressa imię swo-je nadała.

O jej to rękę rozpoczęły się rokowania, w skutek czego podskarbi Tyzenhauz wysłał siostrzana swojego Wincentego, dając mu za to-warzysza osobistego swojego przyjaciela Ks. Bohusza, proboszcza Jeznińskiego, późniejszego prałata katedry Wileńskiej. Bohusz, w liście swoim z Wiednia, donosi panu podskarbiemu, że panny jeszcze nie widzieli, bo pod najwię-kszym sekretem z jedną panną i jednym służącym pojechała do Strazburga dla wprawienia sobie oka szklanego (**).

Po ułatwieniu szczegółów, ślub w Wiedniu nastąpił, bruljon interczy ślubnej ręką podskar-biego Tyzenhauza napisanej, znajduje się dotąd w archiwum familijnem w Postawach. Pan Referendarz wówczas stale zamieszkał we Swi-słoczy, rozkoszny wznosił pałacyk w Symfanach, a znając spokojne i szczęśliwe życie rodziców swoich, mniemał, że i jego także przeznaczenie czekało. Ale to była para nie dla siebie stworzona.—Cokolwiek tylko kobietę zepsuć może, wszystko to otaczało młodą Referendarzową. Księżniczka krwi panującej, przy-wyła do etykiety i życia dworu Wiedeńskiego, obdarzona rozumem, wykształceniem najstaran-niejszem, osypana dostatkami, przy pojęciach ośmnastego wieku, szukała na tym świecie drugiego idealnego świata, którego nigdy nikt jeszcze nie znalazł. Pan Referendarz był czło-wiek zacny, ale z powierzchowności nie mogący podobać się pleci pięknej. Nadzwyczaj i monstualnie otyły, opierał się wszędzie, i gdy jej oko, jedne tylko, podówczas będące w gotowalni, mimowolnie opierając się rozciąsał, do-syć było tego rozkapryszonej elegantce, ażeby w nim już widzieć człowieka, z którym żyć dłużej niepodobna było. To też i nie żyli z sobą, nie rozłączając się urzędowie nigdy. Ona zawsze prawie mieszkała przy królu, a gdy na dłużej do Białegostoku do ciotki swojej pani Krakowskiej przyjeżdżała, odwiedzała męża swe-go we Swisłoczy, często konno tę podróż odby-wając, przyjęta zawsze najgościnniej i kilka tysiącami czerwonych złotych udarowana, wracała. Pan Referendarz bardzo ją mile przy-jmował, ten jeden tylko trud ponosząc do nie-wytrzymania dla niego nieznośny, że na ten raz musiał zawsze frak wkładać, gdyż zwykle ubie-rał się w długi i szeroki surdut. Nadszedł rok 1795, król przeniósł się do Grodna, w smutku swym lubił być otoczonym familją, i tam pa-ni Referendarzowa stale już przebywała.—Do pensji miesięcznej jedynastu tysięcy dukatów, cesarzowa Katarzyna dodała z tego powodu je-szcze dwa tysiące; a gdy cesarz Paweł wezwał króla do stolicy, cała jego familja w różne roz-pierzehła się strony. Pani Referendarzowa wy-jechała za granicę, nareszcie osiadła w Paryżu, gdzie dom wspaniały utrzymywała. Znakomitości ówczesne Francji, w jej się salonach spo-tykały; Talleyrand najbardziej był zbliżony do niej. Prosty jeszcze podówczas generał Bernadotte, bywał w jej domu i to spowodowało mi tak grzeczne u jego dworu przyjęcie, w czasie pobytu mojego w Szwecji. Sędziwy król z wielką dystynkcją o niej wspominał i przy-pominam sobie, że w rozmowie, kiedyś mu

nadmienił, że Talleyrand był w niej zakocha-ny, „to jest w jej rozumie,“ król odpowie-dział. Z upadkiem Napoleona, kiedy Talleyrand rządził Francją i zdaniem sprzymierzonych moca-rzy, doleciały wieści do kraju, że operując się na prawie wdów po marszałkach Francji, 100,000 franków biorących dożywotniej pensji, wyje-dnał tę pomoc dla niej, jako dla siostry poległego w boju marszałka księcia Józefa Poniatowskiego. Mówią, że sprzedała za gotowe pieniądze cesarzowi Aleksandrowi pałac zwa-ny Łazienki królewskie w Warszawie, żądała tylko odesłania sobie familjnych portretów z ja-dalnej sali, i zamieszkała ciągle w Paryżu, gdzie też umarła w 1833 roku, pogrzebiona w dobrach księcia Talleyranda. Ale wracajmy do Wincentego Tyszkiewicza.

(Dokończenie nastąpi).

Z H E J N E G O.

Nieszczędzone mi dobrej porady,
Szyj nadzieje, cacanki, układy;
Powiadano: »Zaniechaj tych skarg,
A my biedę zdejmiemy z twych bark.

Stucham, czekam, pokorną mam minę,
I o mało że z głodu nieginę;
Lecz że dobry człeczyna tu był,
Ten niedaje opadnąć mi z sił.

Každy dzionek przynosi mi chleba,
I dziękować mu za to nietrzeba;
Chcę dać uścisk... lecz jakże mu dam?
Ten usłużny człeczyna—ja sam!

W. Korotyński.

PRZEGLĄD MIEJSCOWY.

W I L N O.

Cisza—cisza wielkopostna! Może z was który łaskawi czytelnicy, przypomni ze swych wycie-czek życiowych jedną chwilę, gdy na przed-wiośniu, w wieczor kwietniowy, znalazł się w pośród gaju, kędy wszelkie życie jeszcze uspięne; ziemia, zaledwie zwolniona z kryjącego ją całuna, zaczyna próbować sił oddechu, za-den wietrzyk nie zakolysze obnażonych gałą-zek, ptaszę nie przerwie ciszy uroczystej—ciszy, która jakąś błogość nieodgadnioną rozlewa w piersi, i budzi w niej tęgę serdeczną, i tę-sknicę czarowną—i całe światy rojeń i prze-czeń cisną się do duszy rozkołchanej—bo w tém poważnem natury milczeniu, jest wymowa najwznioślejsza, wymowa nadziei i oczeki-wań. Chwila—a cała ta czarna powłoka ziemi zaigra zielono kielkującą trawką, roz-pękną się drzew odrosłe, a bezmiar przestrzeni napelni się wszędy i wszędy pieśnią zbudzonego życia, nieprześpiewaną pieśnią miłości—bo życie natury, to wieczna miłość, w tysiącznych odmianach, miłość młoda i promienna—wolna od wszelkiej rachuby, a taka jej wielka potęga, że człowiek každy, nawet ów nieszczęśliwy wy-gnaniec raju, co nigdy i nikogo nie kochał, od-czuje w sobie tego wpływu potęgę i uszlachetni się i wzniesie się ponad ziemskie obszary—i w piersi jego będzie taka cisza, jako cisza przedwiośnia—starzec będzie młodym, przy-walony zwątpienia brzemieniem dopatrzy promień nadziei, a nieszczęśliwi, w obec tego obrazu oczekiwanej szczęśliwości zapomną o swęj niedoli, usta ich zamiast skargi, cichą będą szeptać modlitwę, a przypadłszy piersią zboląłą do matki ziemi—w łzach się skapia serdecznych, i powstaną silni, do walki ży-ciowej zdolni, bo wnet miłość zagości w ich łonie, i znajdą otuchę w słowach poety:

Wszystkiem tu rządzi—prawo niezłomne,
Którego brak—jest nicością,
Wszędy są, wszędy ślady wiekopomne,
Ze świat ten żyje miłością.

Przeniemy się teraz na skrzydłach wyobraźni od życia natury do życia ludzi—i odtworzymy sobie ową chwilę przedwiośnianę ciszy, rozmi-lujmy się w niej całego serca potęgę, i wpatrzmy się w nią rozszerzoną żrenicą, bo to nie jest owa cisza, co żywych przeraża, i każe wątpić o życia prawach.

W dni postu i rozmyślania, wiosenne gońce z kaźdym dzionkiem jasnym, z kaźdym odde-chem cieplejszego wiatru, co zrętemywały pod-czas swego przelotu nad śnieżnymi zaspami, przychodzi ciepła pożyczyc od ludzi, i na ich rozgrzać się piersi, budzą potrzebę tęsknicy i ro-jeń—a takich cudnych, takich świetlanych.

Rojmy więc społem, łaskawi moi czytelnicy—a ja tymczasem z powinności do spraw codzien-nych przejść muszę.—Przebaczenie i zważenie bezstronnie, że we wszystkiem jest życia źródło i źródło prawdy.

Z prawdziwą przyjemnością przychodzi nam rozpocząć nasze tygodniowe sprawozdanie od nowych nakładów P. Kazimierza Wilczyńskiego. Zaczniemy od kilku tablic dodanych do Album Muzeum wileńskiego. Pod względem arty-stycznego wykończenia, nie mamy u nas równego wydania, a nawet zabytki sztuki średniowie-cznej, jeżeli je z bezstronnością obok postawimy

(*) W galerji familjnej w Łohojsku.

(**) Archiwum hr. Tyzenhauzów w Postawach.

nie mogących wytrzymać porównania. Słyszeliśmy i czytaliśmy zarzut, że jakoby te tablice mało przedstawiają interesu, zapewne, to zależy od punktu widzenia, nas żywo obchodzi i zajmuje wszystko co dotyka bezpośrednio przeszłości naszej; każdy przechowany zabytek, wszystko co może rzucić niejakie światło na życie minione; i dla tego nie możemy się zgodzić, na zarzut robiony wydawcy i, w miarę naszych sił protestować przeciw takowemu będzimemu; tym bardziej, że to nakład tak kosztowny, iż potrzeba było wielkiego poświęcenia i zamilowania, żeby się go podjąć. Łatwo jest przesądzać — ale nie tak łatwo czegoś dokonać. Widzieliśmy także trzy pierwsze wizerunki królów polskich, w ogromnym formacie, prześlicznie wykonane i stosunkowo do wykonczenia wcale nie drogie, bo przecież za planszę takich rozmiarów, i tak zrobioną 3 rs. nie jest ceną wygórowaną. — Zapewne wydanie królów podług rysunków Lessera, znacznie mniej kosztuje — ależ grzech byłoby jedno stawić obok drugiego — dwa te wydania nie mają nic z sobą wspólnego, skoro je oceniamy z punktu widzenia sztuki.

Wykonane już są portrety Barbary Radziwiłłówny, Stefana Batorego i Stanisława Leszczyńskiego.

Daleko byłoby stosowniej, żeby takie wizerunki zdobyli ściany naszych salonów, niż kruty skupowane od brokanterów, wprawdzie za liche pieniądze, ale tem niemniej niepoehlebne dające świadectwo o wykształceniu naszego gustu — przecież nie wszystko zastąpić można szerokością ram złoconych. Jednocześnie wydany został widok Wilna, podług rysunku P. Andriolego, zdjęty ze strony góry Szeszki — jest to bodaj najwłaściwszy punkt, bo z niego możemy widzieć wszystkie charakterystyczne strony naszego grodu, ciągnącego się począwszy od Antokolu, szerokim pasem świątyn, zabudowań i gmachów, okolonym gór wieńcem, aż do Zakretu; a Wilja, której nie widać ani z Boufałowej góry, ani z innych punktów do pejzażu właściwych, od tej strony przedstawia się w całej swej krasie, i jeszcze więcej, jeżeli można, widokowi dodaje powabu.

Podług tego pejzażu, sztuchowane były w Londynie, nie wielkie winjetki do listów, piękny to pomysł i zupełnie u nas nowy — Oprócz papieru z winjetami widoku Wilna, widzieliśmy jeszcze z widokiem Ostrzej bramy, tego najpiękniejszego zabytku miasta naszego, do którego tyle się przywiązuje słusznego uwielbienia i uczuć świętych i czynnych.

Medaliki z nowym sztemplem przedstawiającym z jednej strony Pana Jezusa Snipiskiego, a z drugiej na przemian Matkę Boską Trocką, Ostrobramską, Berdyczowską, uderzyły nas wykończeniem rżnięcia i niesłychaną dotychczas taniością. — Wiemy dokładnie ile może kosztować tak staranne wyrznięcie formy i wiele to trzeba tysięcy wyprzedzić medalików podobnych, żeby przynajmniej kosztą sobie powrócić.

Tu widocznie miał na względzie nakładca, lud wieśniaczy, ubogi w środki — i również jak za pomocą swoich tanich obrazków świętych, pragnął rozszerzyć o ile możności poczucie piekna między ludem prostym. Poczucie owo jest najlepszą tarczą, od wielu złego, skoro raz się ono rozwinię w piersiach człowieka, uszlachetnia go i podnosi. Już nasz chłopiec nie zawięsi pięknego obrazka na brudnej ścianie, nie odda się w obec wizerunku świętego brzydkim nałogom — jego świetlica nabiera jakiejś powagi, która zbawicznie wpływa na obyczaj i sposób życia.

Nie jest to żadne rojenie wyobraźni — ale fakt który można sprawdzić, byle tylko służyła ochota zajrzeć pod strzechę wieśniacza i przypatrzeć się życiu tych biednych pracowników, dla których uczucie religijne jest jedyną dźwignią życia i obroną od podszeptów gniewu i zawiści.

Szanujemy przeto każdy przyczynek, do podniesienia i uszlachetnienia tego uczucia służący! Są to rzeczy małe na pozór, i dziwnem może się nie jednemu wydać, że się nad tym długo zastanawiamy, bo i cóż może za wpływ wyrzeć obrazek piękny lub medalik, lecz chcemy zważyć, że ten obrazek widzi wieśniak codziennie, przed nim się modli, przed nim ze swych spowiada się bólów, on jego otucha i pokrzepieniem, on dla najwyższem piękniem i dobrem widomem! Jeżeli wrócimy wspomnieniom wstecz na lat kilkanaście, jeżeli przypomnimy na jakie obrazy musiał patrzeć nasz chłopiec po wiejskich parafjalnych kościołach i w jaki sposób takie obrazy musiały oddziaływać na jego wyobraźnię, jakie uczucie w nim wzbudzały widoki owych smoków, węzów i djabłów potwornych, łatwo się zgodzimy, że czas już był po temu, by na to zwrócić szczególną uwagę.

Kończymy nasze sprawozdanie o nowych wydaniach p. Kazimierza Wilczyńskiego, króciut-

kiem wspomnieniem, o spozycie szkiców p. Bartelsa, pod tytułem: p. *Atanazy Skorupa*.

Jest to pełna humoru i prawdy satyra, ale której źródłem nie potrzeba zabawienia się ludzkiemi ułomnościami, ale ból wielki spowodowany przez widok wad społecznych; taki tylko rodzaj satyry może być pożyteczny, w której z po za uśmiechu, iza ukrywana toczy się mimowoli.

Jest to charakterystyczna cecha satyr Bartelsa i tem on jest wyższy od satyryków francuzkich, jak Cham, Grandville i inni; bo gdy tanci mają na celu zabawić tylko łowić w lot każdą śmieszność, nie bacząc na wpływ jaki ona wyrzeć może — śmiejąc się z siebie samych, z cnoty i ze swoich świętości — depeąc dla chwilowego dowcipu stare zwyczaje i prawdy stare, nam tak się śmiać nie wolno i niepodobna, bo taki śmiech wyglądałby jak szalony taniec na stypie — bo są chwile w życiu narodów, gdy śmiech pusty i bezcelowa zabawa, chociaż w gruncie niewinna, już jest społecznym grzechem.

P. Atanazy Skorupa jest synem poczciwych rodziców, co pracą i skrzętnością całego życia zebrali bardzo przyzwoity fundusz, który przenosząc się do wieczności w spuściznie zostawili jednynakowi swemu.

Ale jednynak na pierwszym wstępie wyrzeka się ojcowskiego nazwiska, wyrzeka się wszystkiego co swoje, nadyma się przed uboższymi, pogardza dawnymi przyjaciółmi rodziców, a unia się do podłości przed potomkami możniejszych rodzin, pragnąc smaczniemi obiadami, nadskakiwaniem i zaparciem się godności człowieka wkupić się do tego koła, do którego należeć jest szczytem jego marzeń i rojeń.

Oprócz tego, zasłyszawszy coś o postępowem gospodarstwie, a nieumiejąc sam nic zrobić, sprowadza z obczyzny szachrajów, co go okpiwają i odrzywają, i doprowadzają w końcu do tego, że zrujnowany, dla uratowania resztek funduszu, musi się żenić z podstarzałą mechesówną, która wprawdzie ratuje mu fundusz, ale zabija życie, sprowadzając piekło do domu.

Bolesna to raczej, niż śmieszna historia, tem bardziej bolesna, że takich p. Atanazych wcale nam niebraknie, co zaczynając od frymarki szanownego lecz skromnego ojcowskiego nazwiska, przechodząc przez rozmaite stopnie tolerowanych upodzeń, kończą nareszcie, jak p. Atanazy w szpitalu warjatów, albo też jeżeli są silniejszej kompleksji i mniej wrażliwi, oswajają się ze swem położeniem, i nazywają swój zawód praktycznym.

Cóż poradzić z ludźmi praktycznymi? Wykonanie samo rysunków nie pozostawia nic do życzenia, każdy typ jest rzeczywisty, pełen natury i charakteru, układ dowcipny i doskonale przeprowadzony.

Bodaj to więcej takich studjów, mamy przecież prawo liczyć z pewnością, że to nie ostatnia praca p. Bartelsa, i że może niedługo znowu nam przyjdzie zdawać sprawę o nowym zbiorze, owocach postrzeżeń jego nad wadami społecznem, z właściwym mu talentem przelanych na papier.

— Zjawily się obecnie w obiegu dwie książeczki, pisane dla ludu, w języku litewskim przez p. Mikołaja Akielewicza, a że to jest za ledwo pierwszy krok sumiennie rozpoczętej działalności, czytujemy sobie za obowiązek powiedzieć słów kilka o znaczeniu względem chwili obecnej podobnych wydań, oraz o ile dwie obecnie wydane książeczki odpowiadają założonemu celowi.

Główną podstawą życia ludowego na Litwie i Żmójdzi, jest bez zaprzeczenia pierwiastek religijny, w całej swej sile przechowany, może właśnie dla tego, że chłopiec tej części kraju, nie pojmuje, by doń słowa prawdy w innym mogły być powiedziane języku, jak ten w którym od dziecka uczył się modlić na kolanach matecznych, słuchał później legend i baśni na doświatkach i podkurkach, w którym pierwsze budzące się wypowiedziały uczucia, w którym przemawia doń kapłan w pańskiej świątyni, nauczając praw bożych i ludzkie tłumacząc.

Jeżeli przeto pragniemy wpływać na duchową stronę naszego ludu wieśniaczego, przemawiajmy doń jego ojczystym językiem, w ten tylko sposób potrafimy obudzić w nim zaufanie, podtrzymać dawny patryarchalny stosunek, i zaszczerpić w piersiach ludu przywiązaniu do swoich panów, które najlepiej ochroni wspólne ich interesa i więcej dokaże, niż najskrupulatniejsze artykuły prawa.

Prawo zapobiega tylko złemu i nadużyciu, wzajemne zaś porozumienie, jednosc celów i dążeń daleko więcej przynosi, bo jest źródłem dobrogo, które na obie warstwy wpływać musi zbawicznie.

Obowiązkiem przeto naszym popierać, o ile można, przedsięwzięcie mające cel tak szlachetny, a tak widocznie zakreślony.

Przezeralismy obie książeczki i podziwiamy a razem dziękujemy p. Akielewiczowi, że tak

się wpatruje serdecznie w nastrój duchowy, stopień rozwoju umysłowego ludu wieśniaczego, że każde jego słowo, prostotą i miłością namaszczone, musi wydać zbawienne w plonie owoce.

Zaiste święta to sprawa, i chociaż dotychczas nie pozyskał jeszcze p. Akielewicz współczucia ogólnego u naszych współobywateli, nie dziwimy się temu wcale; kwestja popierania i rozwijania litewszczyzny, ma swoich zawziętych stronników; ale ma też, nie powiem obojętnych, lecz raczej trwożnie i z niedowierzaniem przypatrujących się tym nowym drogom i usiłowaniom.

Trwoga ta poniekąd jest słuszną, bacząc na nieogledną zawziętość niektórych fanatyków, co dla urojęń swoich, chcieliby zniszczyć historję, i przenieść się znowu w czasy przedjagiellońskie.

Szanujemy wszelkie opinie, skoro one płyną ze szczerzego przekonania i zjawiają się do walki, miłością bliźniego namaszczone, ale będziemy zawsze powstawać, ile to w naszej mocy, przeciwko tym, co pod pozorem bronienia litewskiego języka, rzucają kość niezgody między braci, i będą odgrzebywać, popiołem czasu zakryte, waśnie, byle tylko dolać kroplę jadu do czary niechęci wzajemnych i tak już przepelnionej. Nie łatwiejszego, jak rozdmuchać namiętność, lecz gdy pożar wybuchnie, kto zaś przed Bogiem odpowie?

Nie mówimy tego na wiatr, niemal codziennie dochodzą nas ze stron wielu boleśne wieści, które to sprawiły, że teraz na najszlachetniejsze usiłowania p. Akielewicza, patrzone z niedowierzaniem, nim nie poznano czystego źródła miłości, i zasad szlachetnych, któremi jego prace oddychają na każdej stronie.

Kraszewski, pierwszy zrozumiał znacność stanowiska podobnego i dla tego słowem i czynem popierał zamiary p. Akielewicza, na jego odezwę (w gaz. Warszaw.). Książę Wilhelm Radziwiłł z Pawłowcy, pierwszy nadesłał zasiłek pieniężny, w ilości 300 r. sr.; następnie p. Aleksander Wolicki (Żelaznik) z pod Kijowa.

Na Żmójdzi tylko jeden książę Ireney Ogiński popiera to wydawnictwo, na początek dał znaczną sumę i w tych dniach ofiarował fundusz na wydrukowanie elementarza litewskiego (o którym już pisał Kurjer). Życzeniem księcia, aby elementarz jak najtaniej przedawać. Stało na tem, że kosztować będzie tylko pięć groszy, a pod względem zewnętrznym zdaje się nie ustąpi warszawskim, które jak wiadomo, dwa razy tyle kosztują.

Obecnie wydał p. Akielewicz dwie broszurki, pod tytułem: *Tewemu i Kwestorius*; (ozdobnie odbite w drukarni A. H. Kirkora w Wilnie), pierwsza kosztuje pięć groszy, druga dziesięć.

Nam się zdaje, że mamy prawo odezwać się do obywateli naszych, mających dobro włościć swoich na pieczy, aby wspierali to przedsięwzięcie, powtarzamy mamy prawo, bośmy sumiennie przekonani, o zbawiennym wpływie na moralność, jaki podobne książeczki, między lud rozrzucone, wyrzeć mogą.

Tewemu, mała wierzpujties *Iszgarytojaus*, jest to wykład modlitwy pańskiej.

Kwestorius, jest to przystępna dla ludu nauka moralna w przykładach, które kwestarz, jeżdżąc po Litwie i lud nauczając, opowiada.

(X)
PRZEGLĄD PISM CZASOWYCH.

— Czytamy w dzienniku *La France musicale* z dnia 11 marca, szczególne pochwały, oddawane młodzieńkiej za ledwie piętnastoletniej artystce p. Zardobiek (pochodzenie czysto Słowiańskie, jeżeli wzięmi jeszcze na uwagę, że bardzo prawdopodobnie Francuzi mogli przekształcić nazwisko, tak jak p. Westfalewicz z Krakowa, nazywają w Paryżu p. Westphall). Dawała ona koncert w sali Erarda, na fortepianie, i ogólne obudziła podziwienie, w dzień koncertu nieznaną nikomu, obecnie nazwisko jej w całym Paryżu narobiło rozgłosu.

— Ziomek nasz hr. Ostrorog wynalazł organo-fortepian, zwany Melodina, za który świeżo otrzymał medal złoty i list przyznania wynalazku (invention brevetée) od rządu francuzkiego.

— Dzienniki amerykańskie donoszą, że sławna *Lola Montez* zabita została w pojedynku w Saint-Juan-de-Niblo.

— W sprawozdaniach z koncertów petersburskich, spotykamy po dwakroć wspomniane imię Moniuszki, raz na koncercie p. Szoberlechner-Citadini, na którym p. Mieller, odśpiewała jedną z piosnek Moniuszki, a drugi na koncercie pana Viouxtemps, gdzie słyszano warjacje na temata Halki, przez znakomitego skrzypaka wykonane i ułożone. Z prawdziwą radością komunikujemy tę wiadomość, jak również o pochwałach, jakie oddaje p. Bullow, przyjaciel Liszta i jeden z najgruntowniejszych krytyków muzykalnych, *opereze Halce*, której obszerny rozbiór napisał, stawiając ten utwor naszego mistrza, w szeregu arcydzieł współczesnych.

— *Gazeta Warszawska* podaje wiadomość, o pierwszym odczycie mianym w reursie kupieckiej, na dniu 17 marca, przez p. Prażmowskię. Sala była pełna, na wszystkich galerjach ułożono się licznie, wielu przybywających później, miejsca znaleźć nie mogło. Na siedemset osób zebranych liczone przeszło trzecia część kobiet, przysłuchujących się pilnie wywodom professora o Ptolomeuszu, Koper-

niku, Newtonie i Keplerze. P. Prażmowski rozpoczął swą rzecz, krótkim rysem historii astronomji, poczynając od śladów tej nauki u Chińczyków, i przechodził z kolei cały przebieg tej nauki, aż do opisu doświadczeń Foucault i Fizaout, dowodzących obrotu ziemi koło osi i ruchu jej w przestrzeni.

— W piśmie perjodycznem rossyjskiem. «Współczesnik» (Sowremiennik), spotykamy prześliczny artykuł, znakomitego pióra p. Kostomarowa, traktujący o pierwszych latach istnienia Rossji, pod tytułem «*O początku Rusi*». W artykule tym p. Kostomarew zbija oddawna ustalone opinie i dowodzi, że Ruryk, pierwszy założyciel państwa wcale nie był Skandynawem ani też Normannem, lecz Litwinem, czyli raczej Żmójdzinem.

GAWĘDY NAUOWE.

(Dokończenie, ob. Nr. 15).

Cel gawęd. — Powietrze. — Skład i ciężar jego. — Galileusz. — Torricelli. — Barometr. — Półkule Magdeburskie. — Atmosferyczne żelazne koleje. — Rozprężliwość powietrza. — Wysokość atmosfery. — Mierzenie wysokości gór barometrem. — Własność powietrza w górnych warstwach. — O balonach. — O zgęszczeniu powietrza. — O przepowiadaniu pogody przez barometr. — Wiatry. — Teorja ich. — Uragan. — Buran. — Szampsin. — Armatan. — Sirocco. — Błota gnijące. — Wpływ wiatrów na zarazy. — Użyteczność ich. — Oczyszczenie powietrza, zapładnianie roślin i okolic przez wiatry.

Green, najslawniejszy dzisiejszy aeronauta, zapewnia że na wysokości 36,000 stop był unoszony tak silnie wiatrem, iż ubiegał ze swym balonem po 16 i więcej mil na godzinę.

Powietrze zgęszczone zupełnie przeciwnie wywiera skutki. Gdy barometr podnosi się, t. j. gdy ciśnienie powietrza powiększa się, czujemy się lżejszymi, rześwieszymi, pojęcia nasze stają się bystrzejsze, chętniej i z większą korzyścią zajmujemy się pracą umysłową. Przeciwnie, gdy opada barometr, t. j. gdy ciśnienie powietrza się zmniejsza, zwykle wówczas mówimy, przez dziwny kontrast: „jakże powietrze ciężkie,“ właśnie kiedy ono jest lżejsze; lecz wówczas stosunkowo nasze jest cięższe, funkcje żywotne ciała odbywają się trudniej, czujemy jakąś ociężałość, jakąś niemoc, mniej zdolni jesteśmy do umysłowych zajęć, pamięć, pojęcie są tepsze. Każdy, przy lepszym zastanowieniu się zauważy to na sobie. Łatwo ztąd wnieść możemy, że zmiana ciśnienia powietrza, co nam dokładnie okazuje barometr, musi mieć silny wpływ na stan zdrowia; że poniekąd rozrządzonego lub zgęszczonego powietrza biegły lekarz może używać jako środka do leczenia niektórych chorób. Pierwszy doktor Pravaz zwrócił na to uwagę i przez liczne doświadczenia okazał, że powietrze zgęszczone skutecznem jest przeciw osłabieniu słuchu w pewnych razach. Używał on zgęszczonego powietrza od szkrofulów, angielskiej choroby dzieci, jak twierdził, z niemniejszym skutkiem. W Lyonie i w innych miejscach lekarze używają kąpieli w zgęszczonej powietrzu w ogromnych dzwonach, jako środka na rozpedzenie chorobliwych gruzelków płucnych, zagrażających suchotami. Doktor Perrier przytacza dwóch astmatyków, którzy na wysokich górach nie czuli prawie żadnej duszności, gdy zaś schodzili w doliny, cierpienia ich się znacznie powiększały. Z licznych doświadczeń doktorów Taboriego, Hamela, Colladona i innych okazuje się, że medycyna może używać zgęszczonego powietrza, jako zbawiennego środka w wielu chorobach. Bo choćby temi doświadczeniami kierowało jakie uprzedzenie, chęć dowiedzenia z góry już sobie nakreślonej teorii, w każdym jednak razie nie możemy przypuścić, aby tyłu uczonych lekarzy wyprowadzało swe wnioski, nie mając żadnej zgola racjonalnej podstawy. Uważanie więc lekarza na stan powietrza czyli na kołysanie się barometru może mu być bardzo użytecznem w leczeniu chorób; nie jedną zmianę w chorobie, możeby, łatwiej pojął, a zatem skuteczniej mogły jej zaradzić.

Zgęszczonego powietrza używają do wiatrów. Zgęszczone za pomocą pompki powietrze w próżnej wewnątrz kolfie ma wielką siłę, za pociśnieniem cyngla odmyka się otwór w kolfie, powietrze z siłą wielką wypycha kulkę szczelnie zamykającą lufę fuzji. Siła zgęszczonego powietrza może także popychać wagony po żelaznej koleji; lecz na małej przestrzeni. Dowcipne to zastosowanie nie obiecuje wielkiej korzyści, bo przestrzenie między stacjami powinny być niewielkie, a na każdej stacji musi się znajdować przyrząd, któryby w bardzo grubym kotle, zdolnym wytrzymać ciśnienie równe 3—4 atmosferom, zgęszczał powietrze. Barometr u naszych gospodarzy wiejskich wielką gra rolę; zwykle oni z wysokości barometru chcą wróżyć o przyszłym stanie pogody i narzekają na częsty zawód, co wcale niesłusznie. Barometr mówi nam o obecnym stanie atmosfery, o suchości lub wilgoci powietrza w danej chwili; — a jeżeli z obecnego stanu powietrza konieczne chcemy wróżyć o przyszłej pogodzie lub deszczu, barometruż wina, że natura nie chce słuchać wyroku człowieka, że nie ulega jego często kapryśnym zachęciom. Jednak przy

trochę wszechstronniejszym badaniu natury, przy uważaniu i innych oznak, często można trafnie zawyrokować.

Liczne doświadczenia okazały, że barometr się podnosi pod wpływem wiatrów, wiejących ze stron, leżących między północą i wschodem, przebiegających ogromne przestrzenie lań. Takie wiatry zwykle są suche, chłodne, częściej więc nam zapowiadają pogodę;—lecz kto zapewni, że nie zajdzie zmiana, która za chwilę napędzi chmury i sprowadzi deszcz. Czyż człowiek zbadal już wszystkie przyczyny, mające wpływ na zjawiska natury, czy zmierzyl ich rozciągłość, ich potęgę. Przy wiatrach, wiejących między stroną południową i zachodnią, od strony Oceanu, barometr opada, a takie wiatry zwykle są wilgotne, nioszą pary wodne, które częstokroć opadają jako deszcz.—Nie narzekajmy więc na mylne wskazania barometru, badajmy raczej i inne okoliczności, poprzedzające pogodę lub deszcz, a wróżby nasze będą trafniejsze. Bez wątpienia, byłoby bardzo wygodnie, za kilka rubli kupić narzędzie, któreby nam nieomylnie wróżyło o pogodzie i było niejako regulatorem naszych zajęć gospodarczych. Przed nadejściem burzy lub uraganów i w czasie ich trwania barometr zwykle najniżej opada i przekonano się, że wielkie opadnięcie barometru niechybnie zapowiada gwałtowne wiatry i burze.—Z tej przyczyny barometr przynosi niezaprzeczone korzyści w żegludze. Ileż moglibyśmy zacytować wydarzeń, gdzie okręt z całą osadą zawdycha swe ocalenie tylko wskazaniami barometru.

Nie zbadano jeszcze dokładnie wszystkich przyczyn, mających wpływ na wiatry; ten przedmiot, może najmniej wyjaśniony w Meteorologii, potrzebuje licznych doświadczeń na różnych punktach kuli naszej. Teoria wiatrów wiele jeszcze zostawuje do życzenia. Najmniejsza okoliczność wburzenie fal morskich, poruszanych przez przypływ i odpływ morza, prądy morskie, pęd rzek, topnienie lodów, szybkie zgęszczenie pary wodnej, unoszącej się w powietrzu i tysiące innych większych lub mniejszych okoliczności mogą naruszyć równowagę cząstek powietrza i być przyczyną często dość silnych wiatrów.—Lecz daleko rozleglejszą przyczyną jest nierówne ogrzewanie kuli ziemskiej przez słońce. Każdy łatwo może się o tem przekonać, dość odemknąć zimną drzwi od ciepłego pokoju, u góry płomień świecy nagnie się na zewnątrz, z pokoju do sieni, oczywisty więc dowód że cieplejsze powietrze z pokoju wychodzi górną na zewnątrz; w środku drzwi płomień okaże się spokojnym, tu będzie pas ciszy; u dołu zaś płomień nagnie się ku pokojowi, chłodne więc powietrze dołem dąży do pokoju, aby zgaśnię tam rozrzedzone powietrze przez ciepło,—aby wrócić wzruszoną równowagę. U góry prad powietrza jest uderzający, t. j. będzie postępował w stronę, w którą dmie; u dołu zaś wciągający, t. j. najprzód da się czuć przy samym progu, później dalej od niego w stronę sieni i coraz dalej, tak że będzie dął do pokoju, a postępował w stronę przeciwną. Oto drobniutki wzór tego, co się odbywa w naturze na wielką skalę. Pod równikiem słońce najsilniej grzeje, im bliżej do bieguna tem coraz słabiej; z tej przyczyny powstają peryodyczne prądy powietrzne, dmące u dołu od biegunów ku równikowi a u góry od równika ku biegunom. Lecz ulegając wpływowi obrotu ziemi koło osi od zachodu na wschód, powstają peryodyczne wiatry, w północnej północno-wschodnie, w południowej południowo-wschodnie. Jednak drobne na pozor okoliczności: jak bliskość morza, kształt lądów, góry i t. p. mogą w części, a często zupełnie zmienić główny ten kierunek.

Pierwszy Franklin zwrócił uwagę na wiatry, wiejące w jedną stronę, a postępujące w przeciwną. O 7-jej godzinie wieczorem musiał przerwać swe w Filadelfji badanie nad ładem księżycy z przyczyny gęstych chmur, napędzonych przez silny północno-wschodni uragan. Po kilku dniach z raportów, otrzymanych z wielu miejsc, przekonał się, że im miejsce było położone więcej na wschodo-północ t. j. w stronę skąd dął wiatr, tem później w niem urgan szerzył zniszczenie. Tak, czasem wiatr dmący z zachodu pierwsi się daje czuć w Moskwie, później w Abo, a nakoniec w Szwecji.

Szukanie przyczyny wiatrów jedynie tylko w nierównym nagrzewaniu powietrza, niedostatecznym się okazuje w wielu okolicznościach. Jak np. wytłumaczyć owe wiechy, które się zrywają z różnych stron, rzucają się ku sobie jak zapasnicy ze wściekłym szaleństwem, unosząc kłęby piasku ku chmurom i po zaciętej walce, uciszają się na chwilę, jakby potrzebowały przerwy dla nabrania nowych sił do nowej walki. A owe czarne chmurki na wybrzeżach Gwinei! A oko wołowe, tak groźne dla żeglarzy na przylądku Dobrej Nadziei, słusznym nazwanym przylądkiem Burz. Ta mała, okrągła ciemna plamka, jakże groźna w swęj młodości biada

żeglarzowi, gdy po nad nim zabłyśnie to złowiesze oko! W pośród ciszy nagle chmury i wiatry rozpoczynają okropną walkę, tryskają w różne strony strumienie piekielnych ogniów, roz-wścieklone fale morza odkrywają chłodną, czarną przepaść pod stopami żeglarza, dla którego niema prawie ocalenia.

Bez wątpienia, w podobnych zjawiskach elektryczność ma przeważny wpływ. Potężny ten wpływ skupia się w jedno miejsce, aby później, mszcząc się za wyprowadzenie go ze stanu obojętnego rozsyłać w różne strony groźne, niszczące trąby, burze i uragany. W 1814 roku kapitan Napier ze swym okrętem, u wysp Bermudów, o mało co nie padł ofiarą wścieklej trąby. Z daleka ujrzał wysoki walec powietrzny, który, wirując z niesłychaną szybkością, z przeraźliwym świstem porwał ogromną masę wody i unosił ją do brunatnych chmur. Morze wściekle wtórowało temu przerażającemu zjawisku, cała natura drżała i w najokropniejszych konwulsjach wyla przeraźliwie. Trąba, jakby ujrawszy nieszczęśliwą swą ofiarę, w szalonych podskokach posunęła się ku okrętowi. Puszczona na rozkaz kapitana harmatnia kula przetrzeła ją na dwie części, które się natychmiast znowu połączyły i po jakimś czasie rozplynęły się w gwałtownych potokach wody spadającej z ogromnej czarnej chmury. A biedna Hawanna! dziś jeszcze jej mieszkańcy z przerażeniem wspominają o trąbie, która tak okropnie zniszczyła w 1844 r. ją i wiele dośnawet odległych Antylskich wysp. W ciągu kilkunastu godzin słyszano tylko trzask walących się domów, przeraźliwe krzyki nieszczęśliwych ofiar w pośród czarnej nocy, którą chwila mi błyskawice przebiegały wężykowato w różnych kierunkach, jakby dla nadania większej okropności zniszczeniu. Nadedniem groźne światło żółtawe rozlało się, piekielnie oświecając czarne chmury, przez które promienie słońca nie mogły się przedrzeć, szalone wiatry wyla najokropniej, ciskając strumieniami wody, 400 domów było zniszczonych, 70 osób znalazło okropną śmierć, a ileż okrętów, stojących w porcie, pochłonęło roz-wścieklone morze. Widok był okropny, kamienne serce musiały się wzruszyć, patrząc na ślady niszczonego pochodu groźnej trąby, ani jedna palma nie została cała, polamane, lub z korzeniem powyrwane, wały się rozrzucone w różne strony, banany, ananasy, kokosy, pokryły poręte w różnych kierunkach pola; całe wieś znikły. Nie mniejsze zniszczenie sprawiła trąba w 1822 r. niedaleko od Saint Omer,—wirowała ona około siebie z nadzwyczajną szybkością, szalenie podskakując od ziemi wyrzucała kule ogniste i siarczyste pary z przeraźliwym hukiem i świstem. W Syberji podobne trąby wznoszą kłęby śniegu, i zasypują nim podróźnych i całe stada. Mieszkańcy je nazywają buranem. W 1827 wszystkie trzody środkowej hordy Kirgizów zostały zagnane przez podobny buran aż ku Saratowu; zginęło wówczas przeszło 280,000 koni, 30,000 bydła rogatego, 10,000 wielbłądów i z górą 1,000 000 owiec. Podobnie silne wiatry w Afryce nioszą kłęby piasku, zasypują karawany, pokrywają często urodzajne oazy warstwą gorącego piasku niszczonego całą roślinność. Polityczny więzien francuz Persigny utrzymuje, że Egipcjanie stawili piramidy w celu ochronienia urodzajnych swych pól od kłębów piasku, niesionych silnymi wiatrami; a że obrócenie piramid w groby było już późniejszym, dodatkowym. Będąc w więzieniu, dowiódł on swą myśl okazaniem kierunku, w jakim piramidy są rozstawione, a który zupełnie odpowiada jego założeniu; a układając małe piramidki w odpowiedniej odległości i kierunku okazał, że piasek nie przedziiera się rzeczywiście przez otwory, zostawione między piramidami, ale się układa przed niemi w długi wał. Najstraszniejszym wrogiem karawan jest gorący wiatr Szampsin egipski, który jak uczy historia pokrył górami piasku i zniszczył całą armją 50,000-na wyprawioną przez Kambizasa przeciw Ammonijczykom. Jest to najgorętszy, najsuchszy z wiatrów, wiejący w maju; kłęby gorącego piasku unoszone przezeń zaciemniają słońce, palą rośliny, zabijają ludzi i zwierzęta. Przed nadejściem tego groźnego wroga, ptaki odlatują, zwierzęta chowają swój pysk, Arab smaruje swe ciało tłustością, a choćby i błotem wilgotnym, i leżąc na ziemi czeka nim uragan nie przejdzie. Mniej jest niszczącym Armatan, wiejący ze środka Afryki ku Atlantykowi, trzy lub więcej razy do roku, a szczególnie w grudniu, styczniu i lutym; jednak i pod wpływem tego wiatru wędnieją, giną rośliny, człowiek omdlewa.—Z Afryki ku południowym brzegom Europy często wieje Sirocco, sprawiający wielkie omdlenie, drżenie nóg, uderzenie krwi do głowy, nieznosne pragnienie, palenie jakby od gorącej pary. Chronić się od niego mieszkańcy Sycylii i Włoch szalenie zamykają swe domy,

pokrywają je zwilżonymi chustami, aby zagrozić mu wszelkie wejście do wnętrza.

Kierunek wiatrów ma niezaprzeczonego wpływ na rozszerzanie się zarazy, roznoszącej miazmy, czy, jak niektórzy uczeni chcą, mikroskopiczne żywiołki. Wielu badaczy uważało, że cholera w miastach przenosi się na różne punkta i powiększa się stosownie do kierunku wiatru. Wiatry wiejące z błot gnijących, roznoszą często w dalekie okolice zaraziwe ich wyziewy i są przyczyną licznych chorób. W dwukrotnej władczyni świata, w dumnej starożytnej Rzymie, przyczyną wszystkich prawie chorób są wyziewy błot Pontyńskich (malaria), a jednak odległych od niej o przeszło 20 mil. Żaloga francuzka w 1853 r. wymownie tego doświadczyła, wypełniając lazareta chorymi. A nasze błota Poleskie! może są one główną kołtuna przyczyną. Wsie tam położone w błotach, dokoła opasane karłowatemi lasami, nie dopuszczającymi wolnego przewiewu, niechlujstwo cechujące wieśniaków tamtych stron: oto są przyczyny wielu chorób tam panujących, a może nawet niższości stanu umysłowego i moralnego ponurych mieszkańców błotnych tych stron. Szczęśliwi oni jednak od mieszkańców kraju pontyńskiego. Błota ich wzniesione dają początek wielu rzekom, nie są więc zupełnie zastade, gnijące, a do tego przez pół roku prawie pokryte są lodami. Z wiosną topniejące śniegi zalewają je całe i splukując unoszą z sobą miazmy, które może bez tego dziesiątkowałyby biednych mieszkańców. Osuszenie tych błot złałoby nie wyrachowane, a błogie skutki na ten kraj. Bogactwo jego konieczne musiałyby się podnieść, ogólny stan zdrowia mieszkańców znacznie by skorzystał; ułatwione komunikacje rozwinęłyby przemysł, podniosłyby oświatę zapadłego w głus kąta naszej bogatej ziemi. Przedsięwzięcie, za prawdę, nad siły jednego, a nawet kilkunastu obywateli! tu trzeba środków olbrzymich, kapitałów ogromnych,—ależ jak olbrzymie skutki za nie byśmy kupili.

Przy całej szkodliwości swych wpływów, wiatry jednak są konieczne dla utrzymania życia na kuli naszej. Z doświadczenia codziennego wiemy o szkodliwych skutkach zbytecznego nagromadzenia ludności w miastach, więzieniach, koszarach, teatrach, kościołach, a nawet pod gołym niebem w chwili ciszy. Powietrze zepsute staje się duszącym, nie mogłoby długo utrzymać życia ludzkiego; tu człowiek dla samego siebie staje się źródłem trucizny przez wydychanie kwasu węglowego, a szczególnie przez wyziewy ciała swego. Jakże cierpi zdrowie biednych nędzarzy, zmuszonych sypać po kilku i kilkunastu w ciasnej izdebce, o jednem oknie. A nawet sypianie po kilkadziesiąt osób choćby i w obszernych sypialniach, jak to jest zwyczaj w publicznych zakładach, jest szkodliwym, szczególnie dla osób słabych piersi. Jedynym, a zbawiennym tu środkiem są przewiewy i wiatry; one oczyszczają wyziewy, roznoszą je po obszernej przestrzeni i zamieniają czystym, zdrowym, świeżym powietrzem. Jakże pożądanym jest świeży powiew w skwarne dni lata; on nas orzeźwia, pokrzepia siły nasze, przynosi nowe życie zwierzętom i roślinom, omdlewającym pod palącymi promieniami słońca.

Nie tu się kończy użyteczność wiatrów! Patrzymy na te samice kwiatki smutne, usychające z tęsknej miłości; kiedy kwiatek samezy daleko na innej roślinie obojętnie się rozwinął w całej swęj krasie. Wiatr pojął ciche szepty miłości i jakoko litościwy pośrednik, przynosi zapładniający pyłek. Kwiatki, czując dobroczynny powiew, podnoszą główki, rade, że mogą wypełnić przeznaczenie swoje. Tak zdobnie nasze ogrody niepełne lewkonce uschłyby bez potomstwa, gdyby wietrzyk nie przyniósł pyłku z pełnej lewkonji. Wiele okolic byłoby pozbawionych nie jednej rośliny, gdyby nie ten opatrzny środek. Palmy płci żeńskiej, pokrywające Egipt, i Nubję, nie przyniosłyby żadnej korzyści mieszkańcom tamecznym, pozostałyby na zawsze bezpłodnymi; lecz dobroczynny powiew od strony, w której rosną palmy płci żeńskiej, zapładnia je. Któż nie widział tych drobnych nasion, pokrytych do koła białym, puchowym włosem, unoszących się za lekkim podmuchem wiatru, który je zanoszą częstokroć w odległe okolice. Tak znajdujemy zamieszone nasiona roślin zwrótnikowych na lodach Grenlandji i Nowej Ziemi. Nie mniej są konieczne wiatry dla urodzajności pól naszych. One, pary wodne, tworzące się na ogromnej powierzchni mórz, zanoszą do odległych stron, a skrapiając je, użyzniają. Europa większą część swych soeczystych, orzeźwiających owoców, większą część swych zbiorów winna przemagającym ciepłym, wilgotnym, południowo-zachodnim wiatrom. A może i Polska, niegdys śpiechlerz całej Europy, obowiązana jest swą urodzajnością panującym w niej zachodnim wiatrom.

Jako dziwnie nieomylną, opatrzna jest w swęj przeczności Natura! Człowiek ją ba-

dając, jakże się czuje słabym, jakże się głęboko korzy przed majestatem Najwyższej mądrości, która tak różne, często sprzeczne, a tak dziwnie proste środki używa dla wypełnienia wielkich swych celów!

J. Iwicki.

KORRESPONDENCJA KURYERA WILEŃSKIEGO.

Paryż, 1 (13) marca 1860 r.

Szanowny Redaktorze!

Otoż i srodopocie w Paryżu, zatem początek postu.— Tak jest, dotąd trwał karnawał, dziś jeszcze raz maskarada i od jutra Paryż przyrzeka pościć. Wprawdzie w Paryżu niema karnawału, może dla tego, że niema prawdziwego postu.

Karnawał tutejszy, nie jest to karnawał rzymski, na który przez dni ośm okna i balkon długiego Corso stroją się w akşamit i blawaty, mieszczaństwo płci obójga wdziewa malownicze narodowe ubiory, a wszysey zbroją się w zapas kwiatów, cukierków i świeczek; nie jest to karnawał innych miast włoskich, z gwarną uliczną maskaradą, z tłumami, a strojnemi spacerami po uprzywilejowanych ulicach i placach; nie jest to nawet nasz karnawał wileński, ze swoją betlejką i tańcząciami wieczorami i wieczorynkami, po których w popielec, jak ucięto, cisza zupełna, widoczny przedział karnawału od postu, i po których pannom westchnienia, matkom nadzieje dla córek, kawalerom projekta małżeńskie i długi, a starszym choć niestrawnosć zostają na pamiętkę. W Paryżu nie podobnego. Jeden wół zapustny dzieci i uliczników przez chwilę zabawi, zresztą tu karnawał, to tylko zimowa pora roku, jednostajna aż do srodopocia, po którym już nie tańczą,—ale żadnej innej zmiany.

Jeżeli szanowny Redaktorze znasz młodych Litwinów, którzy narzekają, że im nielaskawa fortuna, lub oszczędny ojciec niedał środków pojechać na karnawał paryżki; jeżeli znasz Litwinki, które wdychają że na ten karnawał nie pojechały i niepojadą, pociesz proszę te strapione dusze sumiennem zaręczeniem, że w ich wieku niezabawilyby się tu tak dobrze, jak się zabawily w swoim małym i skromnem Wilnieku. Tu nieznalazyby tych balów szlacheckiego klubu i prywatnych wieczorów, na których kilkadziesiąt i kilkaset osób, wszystkie siebie mniej więcej dobrze i oddawna znają, tańczą w dużym pokoju swobodnie i raźnie, rozmawiają poufale, a na których gościnność gospodarzy serdeczna, a co również ważne, wiewczera przygotowana na tyle osób ile zaproszono.

Tego wszystkiego nieznależ w Paryżu. Dwór tutejszy bawi się dużo.—Na wielkich, tłumnych balach dworu, cesarstwo jest poważne i etykietałne; na małych, jak powiadają, cesarzowa jest wiecec wesola i dobrodusznia; cesarz bawi się szczególnie na wieczorach maskowych, i z wielką pociechą młodzieży, a małym zadowoleniem swoich rówieśników, po kilka razy kostium przemienia. Na wielkich i małych wieczorach dworu, w tym roku miała powodzenie nasza szlachcianka z Wołynia księżniczka C. przystojna, utalentowana i dowcipna, a zakochana jak zwyczajnie w jedynacze młodzieży jej dowcipne u dworu odpowiedzi pomaża, girlanduje i roznosząc po polskich kółkach, do znaczących allegoryj podnosi.

Bale i maskarady publiczne w Paryżu są zbiegowiskiem, na którym porządnym mężczyznom wolno jest być raz w życiu, a porządnym kobietom ani razu. Bale rządowych figur, to scisk jakby dekretem nakazany, bale bankierskie, to spekulacja na podniesienie kredytu; bale świeżo zubożonych, to droga dodania sobie rozgłosu, jedno i drugie tłumy wymaga. Ludzie prywatni rzadko dają bale, a i oni wszysey dużo mają znajomych, a mieszkają ciasno; proszą więc gości więcej, niż ich mieszkanie stop kwadratowych zajmuje. To też młodzież tutejsza inaczej zupełnie niż nasza tańczy. Każdy nasz tancerz tu na bal wprowadzony, jakby się puścił walea, lub polkę tak jak w Wilnie tańczy, porozbijalby kompanję i salonby przewrócił.

Na ogół w Paryżu młodzież porządna płci obójga, ma bardzo mało tak właściwej ich wiekowi rozrywki tańca. Za to często są obiady i bardzo liczne wieczorne zebrania. Prawie wszystkie dostatniejsze domy, w oznaczonym dniu tygodnia wieczorem przyjmują swoich znajomych na herbatę. Niestety przyjmują za wiele i z tego powodu zebrania te są bardzo eleganckie, ale są porządnie nudne. Niemoże być inaczej, gdy przy napływie cudzoziemców i przemianie miejscowych stosunków, każdy gość na takim zebraniu spotyka ludzi mało sobie znajomych, a często i nieznanym sobie zupełnie. Trochę muzyki, trochę banalnej rozmowy, trochę wista, a najmniej herbaty, oto

cała przyjemność tych wieczornych na herbatę zgrupowań. Dla kobiet, to miejsce do pokazania swoich strojów, nad którym kłopotą się dni całe i które są głównym zajęciem się dostojnych kobiet w Paryżu; dla mężczyzn to tylko obowiązek towarzyszenia żonie, to zwyczaj, to nałóg i nic więcej, — i to się nazywa bywać w świecie.

Za to obiady francuzkie są stokroć wyższe od naszych. My tylko jemy, oni biesiadują. Każdy gość ma sobie miejsce wskazane, najeższej między damami; obiad jest długi, rozmowa ciągła, i jeżeli nieuk i domotur moralne tu męczennictwo cierpi, to człowiek światły, bywały i bez kłaków w gębie, bawi się przyjemnie i ma zrzeczność poznać i ocenić towarzyską nad nami przewagę Francuzów.

Salony paryżkie, szczególnie finansowe, bardzo łatwo są dostępne dla cudzoziemców, mianowicie przybywających z tych krajów, w których prócz szlachty nikt inny fraka nie nosi. Ale trzeba tu swoje harde stare szlachectwo na śmieszność tytułomani narazić; — albowiem chociaż najdobitniej, mającemu zaanonsować lokajowi, powiesz *Monsieur Gieranowski*, nie niepomocze, będziesz zaanonsowany *Le Comte Gieranowski*; każesz powiedzieć *Monsieur Gieranof*, no to gdybys i płacił, nie obronisz się od krzyku na wszystkie salony: *Le prince Gieranof*. Najlepiej, czy najgorzej wychodzą nasi *Gieranowicze*, tym tylko się de dodaje. Wprawdzie należy im ten przedimek, albowiem zauważałem, że każdy prawie *Gieranowicz* przybywszy do Paryża, zaraz swoje wizytowe bilety *de Gieranowicz* drukuje, a później gniewa się, gdy mu rodak, na wiarę biletu, na kopercie listu Wielmożnemu *de Gieranowiczowi* zadresuje. Na mnie przynajmniej pewien *owicz* ze Żmójdzi, za taką moją naiwność, od lat kilku nielaskaw.

Przed dwoma tygodniami jeden z moich znajomych dał się zaprowadzić na bal do pana X., który tu *de X.* nazywa się. Salony mają być ogromne i bogate, ale przypatrzysz się mój znajomy znalazł, że wszystko tandetowe, wszędzie dukat, ale oberżnięty. Kompanja liczna, ale tak rozmaita, że zdaje się gdyby nowy Noe, przed nowym potopem i do nowej Arki, wszystkich kondycji i nawet narodowości pary na płód zbierał, toby nie nabierał więcej. Gościnność była wielka! No dajże radę, co to za uporwankowienie, barbarzyńskiego, szlacheckiego przesądu! wróciwszy z balu, dowodził mi mój znajomy, że i chińska herbata i wanilowe cukierki i ananasowe lody i trephauzowe poziómki, wszystko było cebulka zaprawna, i jeszcze niewdzięcznik z westchnieniem zawołał „cóż to my tej wódki pili!”

Dla krótko w Paryżu bawiącego cudzoziemca największym resursem są teatry, które i w życiu Paryżanów niemałe zajmują miejsce. Może nienawierzyć szanowny Redaktorze, ale ja pana zapewnim, że obecnie paryżkie teatry bardzo nisko stoją i to wszystkie bez wyjątku. Wileński teatrzyk, na który my tak bardzo narzekamy, od wielu tutejszych jest wygodniejszy, a najpewniej czystszy. Artysty lepsi wszyscy postarżeli i ze sceny zeszedli, z młodzieży nie się nieformuje i niepodnosi się nad mierność. Opery nawet upadły i we francuzkiej wszyszczy krzyca, nikt nie śpiewa, a i Włochom, szczególnie mężczyznom, Verdi tak pozrywał gardziele, że tej zimy sześćdziesięcioletni starzec śpiewał rolę Donżuana. Sztuki nowe w mniejszych teatrach, wszystkie prawie są do siebie podobne; zawsze w nich bankierowie, giełdowi gracze, niespodziane miljony i loretki na scenie; a wszystko to nieprawdziwe, przesadzone, na efekt li tylko wyrachowane; a jeżeli kiedy w tych scenach życie społeczne jest prawdziwie i z talentem odrysowane, to zawsze ze swojej złej strony.

W codziennem życiu Paryża wielkie, za wielkie miejsce trzyma to, co tu zowią półświatem. Powieści, romanse, teatralne sztuki i nawet małe dzienniki, wyłącznie dla tego świata pisane i nieraz w nim tylko zrozumiane, dają tej części społeczeństwa jakiś odblask i polor, który młodzież nęci i ciekawość jej zaostrza. Łatwo w ten półświat wpada przybawający młody cudzoziemiec, ale rychło postrzeże, że odblask jest złudzeniem, polor fałszem; niespotka tam spodziewanych *Aspazji* i *Ninonek*, a tylko wojujące wyniesionym z wodewilów dowiecipem, a głupieitkie, namalowane i chciwe, a oszczędne istoty; nieznajdzie tam *Lowelasów*, *Donżuanów* lub *Lauzenów*, a tylko naiwnych studentów, styrynych próżniaków i zręcznych spekulantów; słowem rychło, ale zawsze ze szkoda przekona się, że głośny paryżki półświat od półświatów innych miast i krajów tćm się tylko odróżnia, że tu zdobył on sobie wielką ulicę, a tam jeszcze zamknięty w zaułku.

Powiedz zatem szanowny redaktorze Litwinom, którzy, by ruszyć do Paryża, tylko na drogę żelazną i poprawę kursu pieniężnego czeka-

ją, niech oni o tym Babilonie na wiarę wojazerskich przechwałek i książkowych bredni, bardzo wiele nierója, jeżeli niechęć doznać zawodu. Powiedz im pan szczególnie, że Paryż coraz i coraz drożeje. Szlachcic nasz, który na rodzinnej wiosce dotąd jest niezależnym i dostatnym człowiekiem, który nawet w Wilenku paraduje, tu, musiałby się bardzo ścisnąć, bardzo wiele rzeczy sobie odmówić, tak bardzo Paryż jest drogi i tak bardzo, stosunkowo do naszych litewskich fortunek i nawet fortun, Paryż jest bogaty.

Niech Litwini jednak nie sądzą, że nie warto do Paryża pojechać, albo że w Paryżu tylko bawić się można, o nie! w żadnym mieście Europy niema tyle do widzenia, do nauczenia się, do skorzystania, ile w Paryżu.

Artysta, znajdzie tu bogate muzea, dostępne wzory, a nadewszystko znajdzie przykład skromnej, cierpliwiej, a ciągłej pracy.

Przemysłowiec, zobaczy jak ludzie o wiele dostatniejsi od tych, których my u siebie za bogatych uważamy, uczą się specjalnie, a później całe życie swego stanu nieopuszczają.

Urzędnik nasz przekona się, że tutejszy sędzia, administrator, oficer, a nawet policjant, stosunkowo do ceny pierwszych potrzeb życia, bynajmniej nie jest lepiiej niż w Rosji płatny, a jednak ztąd sobie prawa do nadużyć nie wywodzi, a to tylko tym jedynym sposobem, iż żyje skromnie i w urzędzie swoim, chociażby i wysokim, obowiązku do koniecznego w społeczeństwie figurowania nieupatruje.

Proboszcz nasz dowie się, że francuzkie duchowieństwo nie jest bogaciej od litewskiego uposażone, a jednak kapłani francuzcy myślą, że są posłani, nie żeby siebie i swoją mądrość, ale Chrystusową naukę i to nie w swoim duchu, ale w duchu Chrystusa opowiadali; a nie podług swego rozumienia, ale podług rozumienia i myśli kościoła wykładali słowo Boże ludowi.

Młodzieniec z niedokończoną edukacją, znajdzie tu specjalne szkoły i wszelkie naukowe pomoce. Dojrzały, ale przekonany, że życie nasze zbyt jest krótkieby się dość nauczyć, człowiek, ma otwarte drzwi Sorbony, francuzkiego kolegium, konserwatorjum sztuk i rzemiosł, prelekcje w ogrodzie historii naturalnej i w każdym z świeczników nauki, swoją pamięć odświeży, swój zapas wiedzy pomnoży.

Literat znajdzie dostępne liczne biblioteki i przekona się, jak w tym naszym na pozór lekkomyślnym francuzkim narodzie, wielu jest jeszcze ludzi sumiennie i mozolnie na naukowym polu pracujących.

Człowiek religijny pociechę, niereligijny budujący przykład spotkają, gdy się przekonają, jak paryżkie kościoły są zawsze i niesamojednych kobiet pełne. Posłyszysz w nich mówców, jakich nigdzie w Europie niema. W terażniejszym poście ksiądz Felix Jezuita, godny następcę *Lacordaira* i *Ravignana*, w katedrze paryżkiej mówi specjalne dla mężczyzn kazania, i w nich jako sługa ołtarza, a razem mądry obywatel, siłą nieporównanego swego talentu, podkopanemu społeczeństwu, grożące mu przepaście rozświeca.

Człowiek dobrego serca obaczy, ile w tym okrzykanym Paryżu, jest cichej pracy na drodze dobrze czynienia. Znajdzie tu przyzwoite przez arcy-biskupa Paryża towarzystwo dam polskich, i spotka nasze Litwinki, rzadko bywające na operze, a za to pilnie odwiedzające chorych i ubogich; znajdzie nawet mężkie polskie towarzystwo św. *Wincentego a Paulo*, też same posługi cierpieliem oddające.

Młody nasz obywatel, może przez mamę wypieszony, nauczy się tutaj, jak każdy członek chrześcijańskiego społeczeństwa powinien w danych razach osobą swoją płacić, gdy obaczy, jak w przypadku pożaru, natłoku, wywrótu lub podobnego nieszczęścia, każdy bez różnicy stanu, swoje ręce i siły ochoczo ofiaruje.

Nakoniec ziemny nasz właściciel w okolicach Paryża znajdzie wiele zakładów wzorowego rolnictwa, ale ten ostatni skorzysta w nich o tyle tylko, o ile będzie mieć dość zdrowego rozsądku i wrodzonej bystrości, by rzeczy i sposoby tu z korzyścią używać, potrafił zastosować do naszego klimatu, do naszej miejscowości, a szczególnie do ubóstwa rynków naszych.

Dla tego szanowny redaktorze, radz tam swoim litewskim młodym czytelnikom, by nie pili szampańskiego, by nie grali w gierylasa, by oszczędzali rubelki, choć papierowe, i za otwarciem drogi żelaznej, a nie czekając poprawy kursu, bo to za długo, by jechali Paryż obaczyć; ale razem ostrzegaj panie, aby przybyszy tu kiedyś, szukali dobrej i pouczającej strony Paryża, a omijali jego złą, acz błyszczącą stronę, która na nieszczęście przybawającemu cudzoziemcowi pierwsza w oczy skacze i pierwsza przywabia.

Dowidzenia się ze skowronkiem nad Wilją —
O. Gieranowski.

Miło nam jest i z naszych nad-Szczarzańskich, ubogich wprawdzie dostatkami, ale bogatych w dobre chęci stron, przesłać do rodzinnego naszego Kuryera następną wiadomość.

Od lat już trzech jak mieszkańcy Słonima przejęci religijno-moralnem uczuciem, postanowili jednogłośnie otworzyć dom przytulku biednych, w którym by mogli się pomieścić dotknięci gorzkim losem niedoli starcy, kalecy i dzieci niemające żadnej opieki. — Skutkiem więc tego utworzonego został komitet, pod prezydencją *J.W. marszałka Wołowicza*, za staraniem którego klasztor po *Marjawitkach*, należący dziś do skarbu, oddany został przez władzę wyższą na ten zakład, z tem zastrzeżeniem: dopóki gmach ten nie będzie potrzebny dla wojsk jakie u nas dziś konystują i na przyszłość konystować mogą. Zebrane zostały przez urzędników i możniejszych mieszkańców miasta tymczasowe dobrowolne składki (które się później zamieniły w stałe) i w przeciągu kilku zaledwo tygodni przeszło 60 osób biednych różnego stanu miało już byt swój materialny zabezpieczony. — Rzecz bardzo naturalna, że tak wielka ilość ubogich ze składek tych utrzymać się nie była w stanie; przeto zebrano różne fanty, które zostały wypuszczone w loterję, a później teatr amatorski wzbogacił kasę szpitala.

Prawdziwą czuć winniśmy wdzięczność za rzeczywiste usługi dla dobra cierpiącej ludzkości doktorowi medycyny *Mokrzyckiemu* i jego żonie, którzy z prawdziwem poświęceniem się przyjęli udział w tak szlachetnym czynie; sama bowiem pani *Mokrzycka* zajęła się zbieraniem po domach fantów dla wyz wspomnianej loterji, która po kilkakrotnie w rok za jej staraniem, pod czas zjazdu na czterdziesto-godzinne nabożeństwo była rozegrywana. W końcu kiedy już kassa dobroczynności zaczęła szczerupić pp. *Mokrzyccy* urządzili amatorski teatr, przyjmując w nim największy udział, skutkiem którego szpital na długi czas był zaopatrzony w niezbędne dla biednych potrzeby, a dziś za staraniem tychże *Mokrzyckich* sprowadzone zostały do Słonima dwie siostry ubogich z znanego u nas z poświęcenia się zakładu pani *Dombrowskiej* w Wilnie, które zajęły się już ulepszeniem domowego w szpitalu gospodarstwa, jak również uczeniem dzieci różnych robót, któreby w późniejszym wieku, nie czyniąc ich ciężarem społeczeństwa, dały sposób zapracowania dla siebie na kawałek chleba. — Słuszną również należy się wdzięczność i innym członkom komitetu jako to: *W.W. lekarzowi Telszewskiemu*, *aptekarzowi Piekarskiemu* i sekretarzowi *marzszalka Kazigrodzkiemu*, którzy takż dokładali ze swej strony starań o utrwalenie szpitala. — Przeto kiedy dziś głównie zarządzający dobroczynnością wspomniany lekarz *Mokrzycki*, z powodu zajęć rządowych i słabego zdrowia składa już zarząd gospodarczy przybyłym siostram ubogich, z duszy życzymy aby Najwyższy opiekun dotkniętych niedolą, dopomógł im w dalszym utrzymaniu szpitala.

(Anonim.)

8 marca 1860 r.

Serce się raduje i weseli na duszy że u naszych braci zaniemeńskich, taka jedność, wytrwałość i praca, gdzie idzie o dobro, szczęście i pomyślność kraju, — oto zaledwo parę lat temu związane towarzystwo rolnicze w Królestwie polskiem dziś już tak żywe daje świadectwo swego istnienia, że czytając ich sprawozdania, doprawdy dostatecznie nadziwić się nie można jak znaczne w tak krótkim czasie zrobiło ono już postępy. Wiele pozostaje im jeszcze do zrobienia, to prawda, bo naród i kraj wielkie wkłada na nich obowiązki, lecz jeśli według słów zacnego ich prezydenta hr. *Andrzeja Zamojskiego*: „jedność, wytrwałość i praca“ mają zagrzewać i hartować towarzystwo i w dalszych jego czynnościach, to i wątpić już niepozostaje, że *Towarzystwo Rolnicze Królestwa Polskiego*, nie zawini przyszlism pokoleniom i dostatecznie wywiąże się z włożonych na niego obowiązków.

Jeśli po za Niemnem nad Wisłą, nad dobrem kraju tak jednomyślnie pracują nasi bracia, to nie z mniejszą siłą zadrgało nowe życie po tej stronie Niemna, gdzie już się dokonywa wielka reforma społeczna, która trzem milionom ludu nadaje prawo obywatelstwa. Chlubnie i z dumą wyrzec możemy, że jeżeli nie jednomyślnie to ogromną większości poklaskujemy tej reformie, bośmy pojeili i zrozumieli nakoniec, że w szczęściu i dobrym bycie tych młodszych naszych, leży szczęście i dobry byt nasz i kraju naszego.

Lecz przy tej reformie społecznej, tak wiele żywotnych kwestji występuje na jaśnie i tyle zawiłych i trudnych pytań coraz się zjawia do rozstrzygnięcia, że sami każden z osobna rozstrzygając, nigdy nie dojdziemy do pożądaných rezultatów; pojedynczo nie tak łatwo wnieść się do tego stanowiska gdzie interes prywatny maleje, a występuje tylko interes dobra i szczęścia ogólnego. Same wprowadzenie tej reformy włościańskiej, urządzenie i przeprowadzenie jej bez wielkich wstrząśnień i nadzwyczajnych ofiar, wymagać będzie bezustannej łączności i ciągłej wspólnej narady. Dla tego więc wszystkiego trzeba byłoby, żebyśmy i my w naszych guberniach pomyśleli o założeniu *Towarzystwa Rolniczego*, korzystając z dobroczynnej opieki rządu, który tak chętnie przychodzi z pomocą wszystkim rolniczym instytucjom.

Towarzystwo rolnicze na Litwie nie tylko jest możliwe, lecz przy wprowadzeniu nie przedstawia żadnej najmniejszej trudności. Już *Poznań*, *Galicja*, *Królestwo Polskie*, a nakoniec cztery *Towarzystwa rolnicze* nie dawno odkryte w *Rosji* samęj, dostatecznie nas przekonują, że byleby trochę dobrej woli, a wszędzie bez trudności podobne instytucje mogą być wprowadzane.

Obywatele *Mińskiej gubernji* na ostatnim ogólnym zjeździe przyjęli projekt założenia takowego towarzystwa, i myśl tę co prędzej w czyn

wprowadzając, na mocy praw obowiązujących wybrali z pomiędzy siebie, dla ułożenia i przedstawienia ustawy do Najwyższego zatwierdzenia dziś potrzeba nam tylko, żeby na wzór *Królestwa Polskiego*, stanawszy kto u steru zechciał poświęcić się trochę dla szczęścia i dobra kraju swego, czeka go najwyższa cześć i najwyższa wdzięczność kraju całego; a zaiste jest to już i najwyższe szczęście i najwniośniejsza nagroda służyć dobru ogólnemu i przyłożyć się do uszczęśliwienia narodu. Podnieść rolnictwo krajowe, podnieść bogactwo narodowe jest to zaprawdę uszczęśliwić naród, bo za bogactwem materialnem idzie bogactwo ducha! Im wyżej jaki naród stanie materialnie, tćm głębiej, tćm silniej rozwinięte swoje siły intelektualne. Rzućmy okiem na te wieki starożytne, przejrzyjmy się w tych czasach terażniejszych, a wszędzie znajdziemy potwierdzenie tej prawdy.

Oto *Perykles* i *Phidiasz*, *Petrarka* i *Rafael*, zjawiają się na chwałę ludzkości wtedy, kiedy *Grecja* i *Włochy* osiągały najwyższą potęgę materialnej; oto *Wenecja* i *Hollandja*, siedliskiem nauki i sztuki, kiedy najwyżżej stoją materialnie; oto nakoniec *Francja* i *Anglja* wtedy jaśniały najwyższą cywilizacją i wtedy osiągały najwyższą potęgę rozumu, kiedy byt ich materialny najbardziej był w kwitnącym stanie. Byt dobry jest żywicielem moralności, krzewicielem światła, dźwignią duchągnędzą wydziedzicza z szlachetności naturę ludzką.

Juljan Karpowicz.

Z pttu willeńskiego.

TORF NA PODŚCIAŁ I NAWOZ

(Dokończenie, ob. N. 23).

Prace *Wahenmana*, *Reichenbacha*, i *Junga* odkryły i uprościły sposób wyrabiania z parafinu świec, które z powierzchni nie ustępują spermacetowym, uważanym za najodrobniejsze, a co do światła w paleniu się, przewyższające wszystkie dotąd znajome. Fabryki w *Manczesterze*, *Bonnie*, i *Teplic*, upowszechniają użycie tych świec torfowych w *Anglii* i *Niemczech*. *Cena* ich, na naszą monetę, 39 kopiejek za funt, ledwo o kilka groszy jest wyższą od ceny jaką płacimy za świece stearynowe; ale świece z parafinu, podług doświadczeń *Karstena*, dają o 3 część więcej światła, i o 3 część dłużej się palą niż świece stearynowe, a zatem są oczywiście tańsze od stearyny; i to dziś, kiedy jeszcze ta gałąź przemysłu, ledwo lat kilka liczy swego istnienia.

Proces wydobycia parafinu wymaga koniecznie mroźnego nieba. Mamy ogromne nieknięte pokłady torfu, mamy też i klimat zimny; możemy przeto obiecywać sobie, że u nas będzie główne siedlisko i stolica fabryk tego rodzaju.

Nie zamierzylismy sobie w tćm piśmie, oceniać torf ze stanowiska technicznego; chcieliśmy tylko pokazać jak sprawiedliwie, wieszczym duchem przepowiedział p. *Nepomucen Kurowski*, że: kto posiada torf, ten znaczny maskarb w rękę, jakoż i pod względem czysto rolniczym nieocenione on przynosi korzyści. Użyty bowiem na podściał następne czyni usługi: a) zabezpiecza suche i zdrowe stanowisko dla bydła. b) Będąc z natury swojej przenikliwym i gębczastym, zabiera i zatrzymuje na korzyść nawozu każdą kroplę odchodów płynnych. c) Wstrzymuje i broni gnoj od palenia się i rozkładu. d) Oczyszcza powietrze w oborach. e) Pomieszany z odchodami, pozbywa się kwasów sobie właściwych, i będąc sam humusem, nietylko daje wyborny pognój pod wszelkie rośliny, ale na długo poprawia naturę roli, i zmienia jej kolor na korzyść wegetacji f). Lekkim jest do zwożenia. g). Łatwym do nabycia.

Miałem u siebie kawał pola, które czy skutkiem uprzedniego wyniszczenia, czy też skutkiem składowych jego cząstek, tak było nikczemnem, że mi nawet owsa litewskiego rościć nie chciało. Zwyczajny nawoz mało co tam skutkował. Uprzyskrzyło się mi wreszcie pracować i rzucić ziarno do niewdzięcznej ziemi. Postanowiłem ten kawał wyłączyć z pola, i oddać go na wieczny odpoczynek; ale że w tym roku, za pomocą torfu, miałem dużo nawozu, i mogłem całe umierzące pole, postanowiłem jeszcze raz, i ostatni już raz poświęcić nawóz i ziarno zle mi dotąd wypłacającemu się gruntowi. Nawiozłem grubo torfowego gnoju, i w jesieni (20 Sierpnia) posiałem żyto: ruń była piękna, a w roku następnym, zebrane z tego kawałka żyto dało mi ziaren 11½ włącznie z wysiewem. Po życie nastąpił groch, — ten mi bez mała dał ziaren 10, także włącznie z wysiewem. — Tćj jesieni posiane znowu tam żyto, tak pięknie uroniało, że dorównywa posianemu na świeżo wywiezionym szlamie.

Jeżeli mi niewolno zaprzeczyc, niech mi wolno będzie powatpiewać, czyby *Guano* i *pu-drety* dały co lepszego.

Tego lata zachorował u mnie 20 sztuk bydła na mocz krwawą; było to w tćj porze, kiedy jeszcze nie miałem czasu zwozić torfu do obory. Czysty kryniczny wodopój i dostateczna pasza na 4-m poletku, broniły zawsze bytło moje od chorób; nie mogłem tedy dojść przyczyny terażniejszej biedy: uważałem tylko, że w skutek wielkich tegorocznych upałów, tworzyły w oborze silne am-

monjalkalne wyziewy; to mnie naprowadzało na domysł, czy nie w tém zle się ukrywa; zabrałem się tedy zaraz do nawiezienia torfem obory.

Nieznam się na weterynarji. Nie mogę stanowczo powiedzieć że torf zabił chorobę, ale mogę powiedzieć sumiennie, że po nawiezieniu nim obory, natychmiast się oczyściło w niej powietrze, natychmiast choroba znikła, i więcej się tego lata nie pokazała.

Thaer, Szwarc, Block, radzą w niedostatku słomy używać na podściółkę każdej ziemi a nawet gliny i piasku; ale żadna ziemia porównania z torfem nie wytrzyma, raz dla tego, że żadna z nich nie jest humusem, raz drugi dla tego, że żadna z nich nie ma tak wielkiej jak torf gąbczastości i władzy pochłaniania płynnych odchodów hydłychych.—a to stanowi jeden z najważniejszych przymiotów, tak potrzebnych do powiększenia masy nawozów, i do sprowadzenia nieobliczonych dobrodziejstw dla rolnictwa.—Dodać jeszcze potrzeba i to, że glina jest ciężka do wydobywania, a piasek do zwożenia.

Mając zamiar używania torfu na podściółkę, trzeba go w porze suchej wykopać, i dozwolnić mu przeschnąć. Tym sposobem ubywa w nim ciężaru prawie o połowę, a to znakomicie ułatwia wózkę do obory, i usposabia go do wciągania w siebie ogromnej ilości odchodów płynnych.

Wyżej wspomniany Albrecht Block, radca ekonomiczny pruski, w rozprawie o używaniu ziemi na podściółkę z całą pedanterją i niemiecką drobiazgowością oblicza, wiele pod każdą sztukę bydła trzeba kłaść ziemi, wiele do niej dokładać słomy od maksimum aż do minimum, wiele dni powinno to leżeć pod bydłem, nim się dostatecznie nasyci odchodami i uryną.

Na co się to wszystko przyda? możeby się sam Block zapytany nie wytłumaczył. Takie puste, jak orzech dziurawy, gadaniny, topią nieraz najpiękniejszą naukę rolnictwa, nudzą czytelnika, i odstręczają go od dzieł tego rodzaju. Jest-że to wreszcie możliwe, żeby praktyczny gospodarz mający n.p. półtorasta sztuk bydła, każdodziennie z łokciem i szalkami w rękę, jakby jaką truciznę, mierzył i ważył na stopy, uncje i drachmy, ziemię i słomę?

Kłaść torfu i słomy tyle, żeby było stało sucho, a torf żeby się niezbił w trudną do wywiezienia, a trudniejszą do rozrzużenia, masę: oto jest całe zadanie, i rozwiązanie jego.

Torf do podściółki, powinien się używać sypki, mocno zdekompnowany: włóknisty bowiem byłby trudnym do rozdrobienia na polu.—Gdzie są gorzelnie, gdzie było stoi na wywarze czyli brazier, tam torfem i zimową porą należy wysiękać chlewy. Na zapas tedy zimowy, zwozi się torf w porze suchej, umieszcza się blisko obory i zabezpiecza przeciw zmarznięciu, grubym przykryciem z gnoju końskiego.

Jeżeli torf niema odbywać funkcji podściółkowej, to go można przerobić na nawoz wyborny, przez wystawienie go na działanie powietrza, lub przez przymieszanie wapna, marglu, gipsu i popiołów. Ten rodzaj fabrykacji opisany jest zwięźle, a jasno i dokładnie w Rubonie przez p. Józefa Gerald Wyżycznego, i w kalendarzu gospodarskim z r. 1846 przez niewiadomego autora.

Stoma stanowiła dotąd główny artykuł nawozów. Kupując ją, krzywdziliśmy gospodarstwa drugich, a najczęściej naszych ubogich włóscian. Przychodzi czas, że torf zajmie główne stanowisko w rolnictwie, że sprawdzą się słowa Kurowskiego: «Kto posiada torf, ten znaczny ma skarb w rękę.»

Andrzej Jastrzembki.

Obywatel ptu Wileńskiego.

HETMANI POLSCY.

WIZERUNKI ZEBRANE I RYSOWANE

WOJCIECHA GERSONA

Objaśnione tekstem

JULJANA BARTOSZEWICZA.

Pobłogosławił Pan Bóg usilnej pracy naszej i otó ukończyliśmy Galerję Królów i Książąt polskich. Literaturze ojczystej przybył piękny pomnik, jakiego dotąd nie miała. Nie oglądaliśmy się w pracy na kosztą wielkie, aby dokonać przedsięwzięcia, któremu spodziewamy się wszyscy w kraju przyklasną, a nam okazać współczucie, czego nawet mieliśmy już dowód, w dosyć znacznej liczbie prenumeratorów.

To publiczne współczucie tyle nam drogie, zaczęło nas do nowych usiłowań na tę drogę. Jednocześnie więc z ukończeniem wydawnictwa Galerji Królów, otwieramy prenumeratę na Galerję Hetmanów polskich, tak koronnych jako i litewskich.

W pierwszym dziele widzieliśmy wielkość narodową, teraz ośmielamy się czytelnikom naszym przedstawić sławę narodową. Chcemy wznowić wielkie wspomnienia przodków z pod Obertyna, Buczyny, Kircholmu, Beresteczka i Chocima.

Nie same albowiem będą portrety wodzów naszych we wzmiankowanym dziele, ale i żywoty ich, które skreślił pióro Juljana Bartoszewicza; owszem kładziemy większy nacisk na tekst jak na portrety, bo mamy nie tylko objaśnienie do rycin, ale przedstawimy obrazy historyczne ujęte w treści w opowiadanie o wielkich sprawach i wielkich ludziach. Galerja Hetmanów stanowić będzie dalszy ciąg Albumu królów; jedna myśl dała początek obidwu dziełom. Podobizny podpisów (fac simile) przy każdym wizerunku domieszczone zostaną. Słowem wszelkich możliwych dołożymy starań, ażeby wyjść mające dzieło tak pod względem artystycznym, jak też i historycznym, godnie odpowiedziało oczekiwaniom szanownej publiczności.

Nie możemy dziś zakreślić obszerności, w jakiej rozwiniemy Galerję naszych Hetmanów, założyć to będzie od bardzo wielu okoliczności a najwięcej od zbioru autentycznych portretów, które zgromadzimy i dla tego wizerunki Hetmanów wychodzą będą nie koniecznie porządkiem chronologicznym, ale w miarę zebrania portretów autentycznych; w końcu jednak dzieła zupełnie się skompletują i we właściwym miejscu wraz z tekstem dołączą, w którym to celu stosowne objaśnienie w swoim czasie dołączone zostanie.

W tém miejscu zanosimy usilną prośbę do wszystkich miłośników rzeczy ojczystych o wsparcie usiłowań naszych a to bądź przez nadanie nam portretów oryginalnych, rzadkich szychów bądź też przez wskazanie galerji, zbiorów familijnych, lub t. p. w których wizerunki hetmanów naszych niewątpliwiej autentyczności, znajdować się mogą. W razie powierzenia nam portretów oryginalnych, szychów i t. p. za zwrot ich z wdzięcznością, bez najmniejszego uszkodzenia, najuroczyściej zaręczamy.

W tej chwili ogłaszamy prenumeratę na 16 zeszytów.

Cena zeszytu mieszczącego 3-y wizerunki z tekstem polskim obszernym, i krótkim francuzkim oznacza się na rs. 1 kop. 50. Przedpłata pierwsza wynosi rs. 3, które będą policzone przy ostatnich zeszytach. Na prowincji opłata uszczęca się będzie w 4-ch ratach, 2-e pierwsze po rs. 5; 2 ostatnie po rs. 7; pierwsza rata ma być z góry zapłacona, druga po odbiorze 4-go zeszytu, trzecia po odebraniu 8 zeszytu, czwarta czyli ostatnia po odebraniu 12-go zeszytu.

Dla wnoszących całkowitą przedpłatę z góry, oznacza się cena wszystkich 16 zeszytów na rs. 20.

1) Zeszyt obejmujący wizerunki i biografię Hetmanów: Stefana Czarnieckiego, Mik. Potockiego i Jana Zamojskiego już się drukuje i wyjdzie w ciągu tego miesiąca.

Ufamy w Bogu i sądzimy, że kraj wesprze nasze usiłowania. My z naszej strony wszystko zrobimy, żebyśmy spłacili dług, jaki na nas wkladają dawne wspomnienia, od czytelników naszych zależeć będzie, czy dadzą nam środki i jakie, na wykonanie zamiaru. Im więcej współczucia znajdziemy, tem prędzej ukończymy Galerję Hetmanów, żeby się znowu zająć czem innym.

A Pecq.

Warszawa dnia 9 Marca 1860 r.

RAZENNYJA OBYAWLENIA.

1. 18 apryla sogo goda w przyetstwie Wileńskiej gorodskoj dumy buclut' proizvodit'sja torgi, s'j zakononno' czerez tri dni peretorżkoju, na otclady w 24-x' l'itnee arendnoe soderżanie naclodjacej'sja za sw. Stefanosko zastawoju bliz'j linii żelznoj dorogi gorodskoj zemli ucztastami 1) w'j odnu desjatynu 1024 saż., 2) dlw'j desjat. 108 saż., 3) tri desjat., 4) wosem'j desjat. 1070 saż. i 5) 24 desjatynny 787 saż. Plan'j toj zemli i uslowia možno widet' eżedne'wno w'j deżurctw'j gospodina Wileńskago woennago gubernatora ot' 10 časow'j utra do 2-x' popoludni.

1. Kancelarja g. načalnika Wileńskoj gubernii obyawljaet' o nam'brerii wy'chaz'j za granicu ewrej Osżmianskago u'zda, Wołojinskago ewrejskago obščestwa, Żelzka Wul'fowicza Rogowa, s'j żenoju Żeteroju.

3. Kancelarja g. Wileńskago woennago, Grodneńskago i Kowenskago ğenerał-gubernatora obyawljaet', chto Francuzskij poddannyj Wladislaw Neliwrowicz wozwraščajet'sja za granicu.

Tit. Sov. Zubowicz.

(155)

OGŁOSZENIA SKARBOWE.

1. 18 kwietnia ter. roku, w izbie sądowej Wileńskiej dumy miejskiej, będzie się odbywał targ, z prawnym we trzy dni przetargiem, dla oddania w'j aredu na lat 24 ziemi miejskiej polożonej za S-to Stefaniskimi rogatkami, niedaleko drogi żelznej, z której 1) ucztastek jeden zawiera 1 dz. 1024 saż. kw., 2) drugi ucztastek dwie dzieś. 108 kw. sażni, 3) trzeci 3 dz., 4) czwarty 8 dz. 1070 saż. kw. i 5) piąty 24 dz. 787 saż. kw.. Plan tej ziemi i warunki možno rozpatrywać codziennie w deżurctwie JW. p. woennego Wileńskiego ğenerał-gubernatora od g. 10 rannej do 2-jej po południu.

1. Kancelarja p. načelnika gubernii Wileńskiej ogłasza, iż ma zamiar wyjechać za granicę, żyd powiatu Osżmianskiego, Wołojyńskij gminy żydowskiej Żelik Wolfowicz Rogow z żoną Esterą.

3. Kancelarja p. Wileńskiego woennego, Grodzeńskiego i Kowieńskiego ğenerał-gubernatora ogłasza, iż Francuzki poddany Władysław Neliwrowicz powraca za granicę.

Radzca Honorowy Zubowicz.

(155)

ЧАСТНЫЯ ОБЪЯВЛЕНИЯ.

ZAKOPANE.

Dyrekcja wyrobu żniwiarek w Zakopanem (w Galicji Cyrkuł Sandecki poczta Nowy-targ Neumarkt) po skomunikowaniu się z kantorem interesów Ziemiańskich J. K. Gregorowicza i Henryka Dębskiego w Warszawie, ogłasza że obstalunki na żniwiarki w tym kantorze będą przyjmowane i za pośrednictwem tegoż kantoru, dostawa do królestwa będzie się uskuteczniać.

Żniwiarka w fabryce kosztuje pojedyncza 35 flo. reńskich czyli zł. pol. 140. podwójna 70 fl. 280. pod wózek 22 fl. 88.

Banknoty Rossyjskie lub polskie przyjmują się X. Stefan Podlaszecki dyrektor fabryki.

Stosownie do powyższego własnoręcznie przez X. Podlaszeckiego napisanego ogłoszenia kantor interesów Ziemiańskich J. K. Gregorowicza i Henryka Dębskiego na Krakowskim przedmieściu w pałacu hrabi Andrzeja Zamojskiego N. 67 przyjmować będzie obstalunki na żniwiarki wynalazku X. Podlaszeckiego.—Żądający więc takowe mieć przed żniwami dostawione, raczą się wcześniej zgłaszać z zamówieniami do wymienionego kantoru. 1. (176)

2. Na Antokolu przeciw byłego letniego szpitalu jest dom do wynajęcia; o cenie dowiedzieć się można u właścicielki onego Hermanowskiej; mieszkającej w klasztorze po missjonarskim. (171)

ПРЕДОСТЕРЕЖЕНИЕ.

Поповоду производящейся тяжбы в Вилеńском магистратъ между мѣщаниноу Людвикоу дочерью Казимира Константоновичувою и прочими наследниками по покойному Юсифу Константоновичу о должныхъ нижеподписавшемуся 500 р.; каковыя наследники домъ оставшійся по немъ въ городѣ Вильнѣ судьи Дызмасы Гриневичу продали и въ обеспечение у негожъ 1.000 р. сер. оставили, посему кроме наложенія ареста къ Вилеńскому магистрату на такуюю сумму, предостерегаю, чтобы никто формально такойю суммой его подверженной обеспечению отъ сказаной Константоновичувы не приобрѣталъ и судья Гриневичъ никому не платилъ до совершеннаго окончанія тяжбы, въ противномъ случаѣ какия кто потери изъ собственнаго фонда имѣть будетъ, самъ себѣ приписатьъ вину принудивъ быть (подписалъ) Иванъ Мадеръ. (147)

ZASTRZEŻENIE.

Z powodu toczącej się sprawy w Wileńskim magistracie z Wileńską mieszcanką Ludwiką córką Kazimierza Konstancyńowiczówną i dalszemi sukcesorami, po zmarłym Józefie Konstancyńowiczu, zawiązującym niżej podpisanemu 500 rs., którzy to sukcesorowie dom po nim pozostały w m. Wilnie, sędziemu Dyzmasowi Hryniewiczowi wyprzedali—i na ewikcję u niegoż 1,000 rs. zostawili—prze to mimo aresztu w Wileńskim magistracie na taką sumę założonego, zastrzegam, aby nikt zgola tej sumy jako ewikcji uległej od wymienionej Konstancyńowiczówny nienabywał i sędzia Hryniewicz nikomu niewypłacał, do zupełnego ukończenia processu—w przeciwnym razie, jakie kto straty z własnego funduszu ponieśie, sam sobie przypisać zmuszonym będzie.

Jan Meder.

3.

(147)

ВИЛЕНСКИЙ ДНЕВНИКЪ.

ПРИБЪХАВШІЕ ВЪ ВІЛЬНО.

Съ 17-го по 21-го марта.

ГОСТИНИЦА НИШКОВСКИЙ.

Изъ Вил. губ.: пом. Шыковскій. чинов. особ. поруч. Кржевицкій. пом. Карловичъ. Изъ Мянска: товар. предст. Минек. гражд. пал. Козакоскій.—Изъ Гродна: князь Шаховскій.—Изъ Петербурга: полк. Черникъ. чинов. при желъз. дорогѣ: Бюссонъ. Маркуза.

Изъ Вил. губ.: пом. Каз. Нарвоисъ. Нап. Ширинъ. Каз. Домейко. отст. штабс-кап. Табелскій. отст. инж. кап. Бялоцкій. инж. пор. Потемкинъ. Венц. Мирскій.—Изъ Ков. губ.: пом. Осипъ Баллискій. Бониф. Павловскій.—Изъ С. Петербурга: началь. 1-ей резерв. дивизіи, генерал-лейтантъ К. Тыбе. генерал-майоръ Баумгартенъ. прап. лейб-ğвар. Семенов. полка баронъ Теодоръ Врангелъ. поруч. Тугендгольдъ.

ВЫЪХАЛИ ИЗЪ ВІЛЬНА.

Съ 17-го по 21-го марта.

Въ Вил. губ.: ğрафъ М. Храповицкій. пом. Кон. Секлюцкій. отст. ротм. Морачевскій. отст. ротм. Хондзинскій. пом.: П. Каринскій. Фад. Григоровичъ. майоръ Михневъ.—Въ Ков. губ.: князь Иреній Огинскій. пом. Эд. Мейнтоичъ.—Въ Петербурѣ: дѣйст. стат. сов. Повстанскій.

DZIENNIK WILEŃSKI.

PRZYJECHALI DO WILNA.

od 17-go do 21-go marca.

HOTEL NISZKOWSKI.

Z gub. Wil.: ob. Szuykowski. urzęd. dla szcze-gół. pol. Krzywicki. ob. Karłowicz.—Z Mińska towarzysz przyzd. miński. izby cywil. Kozakowski.—Z Grodna: książę Szachowski.—Z Petersburga: półk. Czernik. urzęd. kol. żel.: Büsson. Markuza.

Z gub. Wil.: ob.: Kaz. Narwojsz. Nap. Szuryń. Kaz. Domejko. dymis. sztabś-kap. Konst. Tabelski. dym. kap. inż. Białocki. porucz. inż. Potemkin. Wacł. Mirski.—Z gub. Kowień.: ob.: Józef Balinski. Bonif. Pawłowski.—Z Petersb.: naczel. 1-ej rezew. dywizji genaral-lejtnant Kar. Tybe. jenerał-major Baumgarten. chor. lejbgwar. Siemion. półku Teodor Wrangel. porucz. Tugendold.

WYJECHALI Z WILNA.

od 17-go do 21-go marca.

Do gub. Wil.: hr. M. Chrapowicki. ob. Kon. Sieklucki. dym. rotm. Moraczewski. dym. rotm. Chadzynski. ob. Karnicki. Tad. Hryhorowicz. major Michniew.—Do gub. Kow.: książę Ireny Oginiski. ob. Ed. Mejsztowicz.—Do Petersburga: rzecz. radz. st. Powstanski.

МЕТЕОРОЛОГИЧЕСКІЯ НАБЛЮДЕНІЯ НА ВИЛЕНСКОЙ ОБСЕРВАТОРИИ. ПОСТРЪЖЕНІЯ МЕТЕОРОЛОГИЧНЕ НА ОБСЕРВАТОРИУМЪ ВИЛЕНСКИЕМЪ.

Table with 5 columns: Мѣсяць и число, Баром. по разд. Англ., Термометръ Реомюра, Направ. и сила вѣтра, Состояніе неба. Rows show weather data for March 18-21, 1860.

ЦѢНЫ въ Вильнѣ на базарахъ и рынкахъ.—CENY w Wilnie, na targach i rynekach.

отъ 17 до 21 марта. Ржи (привезено 620 четв.)—Żyta, (przywieziono 620 czetw.) по 5 p. r. 50 k. od 17 do 21 марта Пшеницы (прив. 340 четв.)—Pszencicy (przyw. 340 czetw.) po 11 — Ячменя (прив. 130 чет.)—Jeczmienia (przyw. 130 czetw.) » 4 — 50 — Гречихи (прив. 100 четв.)—Grychi (przyw. 100 czetw.) » 3 — 50 — Овса (прив. 450 четв.)—Owsa (przyw. 450 czetw.) » 3 — 50 — Гороху (прив. 90 четв.)—Grochu (przyw. 90 czetw.) » 4 — 50 — Картофеля.—Kartofli » 3 — — Сѣна пудъ (1250).—Siana pud. (1250). » — 30 — Соломы (прив. 135 пудъ).—Słomy (przyw. 135 pudów). » — 14 — Лѣна пудъ.—Lnu pud. » 3 — 50 — Масла пудъ.—Masła pud. » 9 — 50 —

КАЗЕННЫЕ ОБЪЯВЛЕНИЯ.

2. По несправности в платежѣ дохода настоящихъ содержателей оброчныхъ статей, въ Виленской палатѣ государственныхъ имуществъ 11 апрѣля 1860 г., будетъ производиться торгъ съ законною переторжкою, на отдачу въ новое содержание нижеозначенныхъ оброчныхъ статей съ 1-го января 1860 года впредь до повѣрочной лustrации. Желающіе явиться къ торгамъ, обязаны представить законные залогомъ на половину годовой арендной суммы и особо также на третью часть оцѣнки строеній. Въ случаѣ представленія въ залогъ имущества другихъ лицъ, должно быть прилагасмо удостоверение о согласіи довѣрителей на подверженіе ихъ имущества въ залогъ съ обращеніемъ на оный прямо взысканія при несправномъ платежѣ сѣмщикомъ дохода. Торги будутъ производиться изустно съ принятіемъ при томъ и запечатанныхъ объявленій по существующимъ на сей предметъ законамъ. Условія отдачи ихъ въ содержаніе, будутъ предъявлены желающимъ въ палатѣ во все присутственные дни отъ 8 часовъ утра до 4 часовъ по полудни.

В Ъ Д О М О С Т Ъ

казеннымъ оброчнымъ статьямъ предлагаемымъ къ торгамъ въ присутствіи Виленской палаты государственныхъ имуществъ 11 апрѣля 1860 года для отдачи въ содержаніе.

N. по поряд- ку.	N. оцѣночной книжки.	Названіе оброчныхъ статей по уѣздамъ.	Количество земли.	Исчисленный		Платимый		Оцѣнка строений.
				Руб.	К.	Руб.	К.	
ВИЛЕНСКОМУ.								
<i>Казенныя.</i>								
Въ им. Интурки.								
1	—	Ферма Интурки	317,63	220	16½	547	76½	562
		Рыболовство на 21 озеряхъ	977,52	120	—	—	—	—
		Запасныя земли	39,58	55	23½	—	—	—
Въ им. Шешоле.								
2	—	Сѣнокосы по дер. требующіе осу- шки и расчистки	1361,97	177	10	177	10	—
<i>Приходскія.</i>								
Въ им. Сангуниски.								
3	25	Мейшагольской плебаніи. Сѣнокосы при м. Ширвинтеляхъ	5,22	2	—	2	—	—
<i>Отдѣльныя статьи.</i>								
4	—	Ненаселенный участокъ Некрашуны	11,00	5	55	5	55	—
ОШМЯНСКОМУ.								
<i>Подушова.</i>								
Въ им. Пудзенишки.								
1	—	Участокъ занятый подъ Каменно- логскую почтовую станцію	4,00	3	65	20	50	—
Въ им. Лоскъ.								
2	46	Запасныя земли б. ф. Сокольниковъ, и по дер. Лоскъ 2½ участка, въ дер. Великое Запрудзѣ 8½ участковъ, въ дер. Слободка 2 участка, въ дер. Кошечичѣ 2½ участка, въ дер. Старжинки ½ участка, въ дер. Бобрувка 1 участокъ и въ дер. Осиповце 1-е одинъ участокъ	374,15	252	24	252	24	—
<i>Приходскія.</i>								
Въ им. Ошклинново Вишнево- ской плебаніи.								
3	—	Запасныя земли быв. фольв. <i>Конфискованныя.</i>	13,67	14	39	14	39	—
Въ им. Сморгоне.								
4	—	Лавки въ мѣст. Сморгоняхъ Баби тамъ же	—	49	95	49	95	—
<i>По монастырскія.</i>								
Въ им. Гудогаѣ Островецъ.								
5	—	Запасныя земли	82,21	41	92	45	—	—
Въ им. Плебанце.								
6	—	Запасныя земли при дер. Зноски Пропинація въ частномъ мѣстечкѣ Ольшанахъ	77,26	57	53¼	60	75	—
Въ им. Вейкишишки.								
7	—	Вагантныя земли быв. фольварка и мельница	174,91	137	80	137	80	372
<i>Отдѣльныя статьи.</i>								
8	—	Ненаселенный участокъ Клевки	20,04	15	66½	15	66½	—
9	—	Выдѣлъ изъ им. Яхимовщины	6,17	4	80	4	80	—
ТРОКСКОМУ.								
<i>Казенныя.</i>								
Въ им. Пуне.								
1	57	Запасныя земли по дерев.: Пуза- ны, Войтышки, Жегары, Нар- гелишки, Рубанцы и Пушаны	223,35	128	65	128	65	—
Въ им. Кружунце.								
2	—	Запасныя земли б. фольварка	64,11	44	34	44	34	—
Въ им. Немонайцѣ.								
3	17	Фольварокъ Балники Участокъ при м. Немонайцѣ	274,00	203	43	—	—	299
		при застѣнкѣ Болники	—	8	—	—	—	—
		Рыбная явля на 6 озеряхъ	122,43	15	—	376	25	—
		Мельница при м. Немонайцѣ	0,02	25	—	—	—	30
		Два дома въ м. Немонайцѣ	1,35	72	—	—	—	10
Въ им. Меречъ.								
4	—	13-ть лавокъ въ м. Меречи	—	130	—	81	25	300
<i>Подушова.</i>								
Въ им. Серафиниски.								
5	—	Принятыя по замѣду отъ Трок- скаго Венедиктынскаго мона- стыря, запасныя земли быв. ф. Серафиниски	150,00	90	64	90	64	—
Въ им. Михниски.								
6	—	Участокъ земли при дер. Конциски Въ им. Ковенская Вака.	18,04	11	89	11	89	—
Въ им. Судвоиски.								
7	—	Запасныя земли б. фольварка	92,30	115	82	115	82	78
Въ им. Судвоиски.								
8	75	Запасныя земли при дер. Судво- иски и Сабово и при застѣнкѣ Сабово	34,25	47	48	47	48	—
<i>Приходскія.</i>								
Въ им. Бучаны Гегулинской плебаніи.								
9	—	Участокъ земли при дер. Бучанахъ Въ им. Подворжиски Пульско- й плебаніи.	12,08	13	31	13	31	—
Въ им. Подворжиски Пульско- й плебаніи.								
10	—	Запасныя земли б. ф. Подворжиски Запасныя земли при мѣст. Пуне	87,02 134,36	58 80	4 18	58 80	4 18	—
ЛИДСКОМУ.								
<i>Казенныя.</i>								
Въ им. Лида.								
1	—	Запасныя земли б. фольв. Горне Запасныя земли быв. фольв. Лида состоящая въ лustrационномъ инвентарѣ утвержденномъ ми- нистерствомъ въ 26 день мая	158,30	81	44	86	36	194

OGŁOSZENIA SKARBOWE.

2. Z powodu nieakuratnego opłacania dochodu przez obecnych dzierżawców artykułów czynszowych, w Wileńskiej izbie dóbr państwa dnia 11 kwietnia 1860 roku będzie się odbywał targ, ze zwykłym we trzy dni przetargiem, na oddanie w nową dzierżawę niżej wymienionych artykułów czynszowych od 1 stycznia 1860 roku aż do lustracji weryfikacyjnej. Życzący przybyć na targi, mają złożyć ewikcję prawem przepisane na połowę rocznej summy arendownej i osobno także na trzecią część szacunkowej summy zabudowań. W razie złożenia na ewikcję własności innych osób, ma być załączone poświadczenie, że wierzyciele zgadzają się na przedstawienie ich funduszu na ewikcję, z narażeniem na odpowiedzialność w razie nieakuratnej opłaty dochodu przez dzierżawcę. Targi będą się odbywały słownie, z przyjmowaniem przytym zapieczętowanych deklaracji, podług istniejących w tym celu przepisów. Warunki dzierżawy, będą życzącym okazywane w izbie przez wszystkie dni zwykłych posiedzeń od godziny 8-jej zrana do 4-jej po południu.

S P I S

skarbowych artykułów czynszowych, które w Wileńskiej izbie dóbr państwa oddają się w dzierżawę z targów w dniu 11-m kwietnia 1860 r. odbyć się mających.

N. porząd- kowy.	N. księgi wpisowej.	Wymienienie artykułów czynszo- wych w powiatach.	Pośće ziem.	Dochód wy-		Dochód pla-		Ocenie- nie zabu- dowań.
				liczony.	cony.	Rub. K.	Rub. K.	
W WILEŃSKIM.								
<i>Skarbowe.</i>								
W maj. Inturki.								
1	—	Ferma Inturki	317,63	220	16½	547	76½	562
		Pół ryb na 21 jeziorach	977,52	120	—	—	—	—
		Zapadne grunta	39,58	55	23½	—	—	—
W maj. Szeszole.								
2	—	Łąki po wsiach potrzebujące osu- szczenia i oczyszczenia	1361,97	177	10	177	10	—
<i>Parafialne.</i>								
W maj. Sanguniszki Mej- szagolskiej plebanii.								
3	25	Łąki przy miast. Szyrwintelach	5,22	2	—	2	—	—
<i>Artykuły osobne.</i>								
4	—	Nieosiadły poletek Niekraszuny	11,00	5	55	5	55	—
W OSZMIAŃSKIM.								
<i>Poduchowne.</i>								
W maj. Cudzieniszki.								
1	—	Poletek zajęty pod stację pocztową Kamienny-łog	4,00	3	65	20	50	—
W maj. Łosk.								
2	46	Zapadne grunta b. folw. Sokolniki, i we wsiach Łosk 2½ poletki, we wsi Wielkie Zaprudzie 8½ poletków, we wsi Słobodka 2 poletki, we wsi Koszczelice 2½ poletki, we wsi Starzynki ½ poletka, we wsi Bobrowka 1 po- letek i we wsi Osipowce 1-e jeden poletek	374,15	252	24	252	24	—
<i>Parafialne.</i>								
W majątku Oszczoklinowo Wiszniewskiej plebanii.								
3	—	Zapadne grunta był. folw.	13,67	14	39	14	39	—
<i>Konfiskowane.</i>								
W maj. Smorgonie.								
4	—	Krama w miast. Smorgoniach Cieplice tamże	—	49	95	49	95	—
<i>Poklasztorne.</i>								
W maj. Gudogaje Ostro- wiec.								
5	—	Zapadne grunta	82,21	41	92	45	—	—
W maj. Plebańce.								
6	—	Zapadne grunta we wsi Znoski Propinacya w prywatnem miast. Olszanach	77,26	57	53¼	60	75	—
W maj. Wejkszyski.								
7	—	Wakujące grunta był. folw. i młyn	174,91	137	80	137	80	372
<i>Artykuły osobne.</i>								
8	—	Nieosiadły poletek Klewki	20,04	15	66½	15	66½	—
9	—	Wydział z maj. Jachimowszczyzna	6,17	4	80	4	80	—
W TROCKIM.								
<i>Skarbowe.</i>								
W maj. Puni.								
1	57	Zapadne grunta we wsiach: Puzan- ce, Wojtyzki, Zegary, Nargie- liszki, Roubanice i Pusznany	223,35	128	65	128	65	—
W maj. Krużunce.								
2	—	Zapadne grunta b. folwarku	64,11	44	34	44	34	—
w maj. Niemonajcie.								
3	47	Folwark Balniki	274,00	203	43	—	—	299
		Poletek przy wsi Niemonajcie	—	8	—	—	—	—
		przy zaścianku Bolniki	—	55	66	—	—	—
		Pół ryb na jeziorach	122,43	15	—	376	35	—
		Młyn przy miast. Niemonajcie	0,02	25	—	—	—	30
		Dwa domy w miast. Niemonajcie	1,35	72	—	—	—	10
w maj. Merecz.								
1	—	13 kram w m. Merecz	—	130	—	81	25	300
<i>Poduchowne.</i>								
w maj. Serafiniszki.								
5	—	Przyjęte w zamian od Trockiego klasztoru Benedyktynów, zapa- sne grunta b. fol. Serafiniszki	150,00	90	64	90	64	—
w maj. Michniszki.								
6	—	Poletek grunta we wsi Konciszki w maj. Waka Kowieńska.	18,04	11	89	11	89	—
w maj. Sudwoiszki.								
7	—	Zapadne grunta b. folwarku	92,30	115	82	115	82	78
w maj. Sudwoiszki.								
8	75	Zapadne grunta we wsi Sudwoiszki i Sabowo i przy zaścianku Sa- bowo	34,25	47	48	47	48	—
<i>Parafialne.</i>								
w maj. Buczany Gieguży- skiej plebanii.								
9	—	Poletek gruntu we wsi Buczanach w maj. Podworzyszki Puńskiej plebanii.	12,08	13	31	13	31	—
w maj. Podworzyszki								
10	—	Zapadne grunta b. fol. Podworzyszki przy miast. Puni	87,02 134,36	58 80	4 18	58 80	4 18	—
W LIDZKIM.								
<i>Skarbowe.</i>								
W majątku Lidzie.								
1	—	Zapadne grunta b. folw. Górne Zapadne grunta był. folwarku Lida zostające w inwentarzu lustra- cyjnym zatwierdzonym przez ministerstwo d. 26 maja 1859 r.	158,30	81	44	86	36	194

	1859 года под NN. 5, 6, 7, 8, 9 и 10 заключающих усадебной 490 дес., пахатной, посредственной 3,00 дес. худой 75,00 дес., сенокосной, болотной, худой, 16,00 дес. и пастбищной, луговой 7,50	108,40	67	6	(	162	76 1/2	—	—
4 1/2	участка еврейской колонии Малайковщина	101,25	51	8	(	—	—	—	—
2	В им. Мядзюше. Запасная земля быв. фольварка Мядзюше	43,50	26	26		26	26	—	—
3	В им. Борцианы или Палашки. Запасная земля б. фольв. Минантовичь	80,00	73	—		73	—	—	—
4	В им. Острина. Водяная мукомольная мельн. (изъ выстроены на счет съёмщика)	0,02	безъ	доходная.		35	—	—	—
5	164 В им. Новый Дворь. Мельница при быв. фольв. Новый Дворь	0,24	10	—	(	—	—	—	—
165	Таковаяжъ въ урочище Крупичевщина	0,24	36	—	(	60	—	26	—
6	175 Подуховицк. Часть им. Лиды Посташизна. Водяная мукомольная мельница при быв. фольв. Посташизна	0,02	100	—		140	—	40	—
7	97 Приходскія. В им. Дейново Эйшинской плебаніи. Запасная земля б. фольв. Эйшинской плебаніи	42,50	46	68		47	—	—	—
8	23 Конфискованная. В им. Жижма. Фермерная земля	395,80	385	51		—	—	697	—
179	Фруктовый садъ (Не дѣйствующій по разрушенію)	0,25	1	51		—	—	1400	—
58	(Мукомольная мельница Молотильня	40	—	—		—	—	—	50

СВЕНЦИАНСКОМУ.

Казенная.

1	В им. Буряны Тропшаны. Запасная земля б. фольварка	195,00	185	—		691	—	262	95
2	В им. Свиры Свирыской плес. Рыболовство на рѣкѣ Свирица и на берегахъ вступнаго озера Свиры	—	11	80		16	5	—	—
3	75 Конфискованная. В им. Стегуляны. Рыболовство на озерахъ	47,34	4	—		4	—	—	—
4	В им. Войстомъ. Фермы: Войстомъ — Рацевичи — Шостаки — Завель — Замосць — Погорельщина Фруктовый садъ Рыбная ловля	869,99	598	83		136	7 1/2	600	—
		11,68	44	—		—	—	—	—
		41,91	17	—		—	—	—	—

ВИЛЕЙСКОМУ.

Казенная.

1	В им. Красиселье. Запасная земля быв. фольв. Красовщина	333,04	184	34		209	—	29	50
2	В им. Радошковичи. Вакантная земля быв. фольв. Радошковичь	553,16	—	—		323	46	181	—
	Запасные участки по деревнямъ (Двѣ мельницы)	5,51	—	—		123	88	—	—
	Отдѣльное урочище Декшнянка	100,00	75	22		82	50	—	—
3	114 В им. Губы. Ферма Губы	260,66	145	85		—	—	687	50
	Сенокосы требующіе улучшения	66,00	13	20		—	—	—	—
	Запасные участки по деревнямъ: Михиче Устиновичи	29,60	11	80 1/2		—	—	—	—
		21,88	13	57		314	4 1/2	—	—
	Оставшіеся отъ уменьшенія общественной запашки	84,00	48	72		—	—	—	—
	Водяная мукомольная мельница въ мѣст. Рѣчахъ	1,83	25	—		—	—	48	—
4	В им. Волколата. Запасная земля быв. фольв. Фирковщина	143,68	114	57 1/2		90	—	139	60
5	120 Подуховицк. В им. Хожево. Запасная земля при быв. фольвар. Мойсичи	94,50	74	98		77	—	31	—
6	В им. Круки. Вакантная земля при б. фольваркѣ Круки и участки по дер.: Куты, Коляги Бартоломьевы	267,58	79	31		185	—	—	—
7	08— Конфискованная. В им. Ілія. Вакантная (запасная) земля при быв. фольваркѣ	193,32	179	64 1/4		—	—	429	55
	Сенокосы въ особомъ участкѣ надъ рѣкою Ілія	—	11	66		—	—	—	—
	Ненаселенные участки при дерев.: Старая Гута Милевичи Новая Гута	—	—	—		—	—	—	—
		—	—	—		—	—	—	—
		—	—	—		—	—	—	—
	При мѣстечкѣ Ілія	0,26	1	56		—	—	—	—
	Водяная мукомольная мельница на рѣкѣ Ілія при дер. Старая Гута	—	20	—		—	—	10	—
	Участокъ земли въ им. Ілія оставшіеся послѣ крестьянина Апанасюшка	—	16	2 1/2		—	—	—	—

(153)

2. Канцелярія попечителя Виленскаго учебнаго округа сѣмъ объявляетъ, что въ оной, 11 апрѣля сего 1860 года будутъ производиться торги, съ узаконенною чрезъ три дня переторжкою, на отдалу съ подряда капитальнаго исправленія зданій Гродненской губернской гимназіи, согласно смѣтамъ и чертежамъ, на сумму около 26 т. р. сер.; поему желающіе участвовать въ сихъ торгахъ, благоволятъ явиться въ назначенный срокъ, съ благонадежными задолгами, въ сию канцелярію, находящуюся въ домѣ управленія округа, на Замковой улицѣ, въ г. Виленѣ.

Правитель канцеляріи Шульгинъ.

Столоначальникъ Янушевичъ. (152)

2. Брестъ-Литовскій городничій объявляетъ, что супруга инженеръ штабсъ-капитана путей сообщения Юлія Кунича, съ дочерью Іоанною, отлучаются за границу въ Германію и Бельгію, срокомъ на шесть мѣсяцевъ.

(166)

Канцелярія куратора Виленскаго научнаго округа нижеслѣдующимъ объявляетъ, что въ оной, 11 kwietnia 1860 року бѣдъ сѣ odbywały targi, ze zwykłym we trzy dni przetargiem, na oddanie z подраду kapitałnej reperacji gmachów Grodzienkiego gimnazjum gubernialnego, stosownie do kosztorysów i planow, na summe około 26,000 rub. sr.; przeto życzący uczestniczyć w tych targach, zechcą przybyć na nie z dostatecznymi ewikcjami do tѣj kancelarji, znajdującęj się w domu zarządu okregowego, na ulicy Zamkowej w m. Wilnie.

Rządca kancelarji Szulgin.

Nacz. Stołu Januszewicz. (152)

2. Horodniczy Brześcia Litewskiego ogłasza, iż żona sztabсъ-kapitana od inżynierji dróg komunikacyjnych Julja Kunicka, z cōrką Joanną, wyjeżdżają za granicę do Niemiec i Belgii, na роі roku.

(166)

pod N. 5, 6, 7, 8, 9 i 10 zawierającym pod siedziby 4,90 dz., oromego średniego 3,00 dz., zлѣj 75,00 dz., łąk, błota, zлѣj, 16,000 dz. i paszy, łąk 7,50

4 1/2 poletki żydowskięj kolonii Malajkowszczyzna

108,40	67	6	(	162	76 1/2	—	—
101,25	51	8	(	—	—	—	—
2	—	—		—	—	—	—
3	—	—		—	—	—	—
4	—	—		—	—	—	—
5	164	165		—	—	—	—
6	175	—		—	—	—	—
7	97	—		—	—	—	—
8	23	179		—	—	—	—
58	(	—		—	—	—	—

W SWIĘCIAŃSKIM.

Skarbowe.

1	—	195,00	185	—		691	—	262	95
2	—	—	11	80		16	5	—	—
3	75	47,34	4	—		4	—	—	—
5	—	869,99	598	83		136	7 1/2	600	—
		11,68	44	—		—	—	—	—
		41,91	17	—		—	—	—	—

W WILEJSKIM.

Skarbowe.

1	—	333,04	184	34		209	—	29	50
2	—	553,16	—	—		323	46	181	—
		5,51	—	—		123	88	—	—
		100,00	75	22		82	50	—	—
3	114	260,66	145	85		—	—	687	50
		66,00	13	20		—	—	—	—
		29,60	11	80 1/2		—	—	—	—
		21,88	13	57		314	4 1/4	—	—
		84,00	48	72		—	—	—	—
		1,83	25	—		—	—	48	—
4	—	143,68	114	57 1/2		90	—	139	60
5	120	94,50	74	98		77	—	31	—
6	—	267,58	79	31		185	—	—	—
7	—	193,32	179	64 1/4		—	—	429	55
		—	11	66		—	—	—	—
		—	1	41		—	—	—	—
		—	40	77 1/4		—	—	—	—
		—	74	—		311	46	—	—
		0,26	1	56		—	—	—	—
		—	20	—		—	—	10	—
		—	16	2 1/2		—	—	—	—

(153)

2. Отъ Виленскаго губернскаго правленія объявляется, что въ слѣдствіе постановленія его 22 февраля сего 1860 г. состоявшагося, на удовлетвореніе долговъ еврея Айзика Волковыскаго на дворному совѣтнику Чижу 900 руб. и отставному майору Виташеу Ольшевскому 421 руб., а также казенныхъ разнаго рода взысканій, подверженъ въ публичную продажу деревянный одно-этажный домъ и сарай его Волковыскаго Трокекаго уѣзда въ м. Меречѣ на казенной землѣ состоящій, оцененный 44 руб., и для произведенія таковой продажи назначенъ въ приустьевіи Трокекаго уѣзднаго суда срокъ торгамъ 6 числа мая мѣсяца сего 1860 года, съ узаконенною послѣ онаго чрезъ три дня переторжкою. Желающіе разсматривать бумаги относящіяся къ таковой продажѣ, могутъ найти оныя въ упомянутомъ уѣздномъ судѣ. 9 марта 1860 г.

Совѣтникъ Гецолодъ.

Ис. д. Секретаря Комаръ.

Столоначальникъ Кудзь. (151)

2. Wileński rząd gubernjalny ogłasza, iż w skutku jego postanowienia w dniu 22 lutego ter. 1860 roku następnego, na zaspokojenie długów żyda Ajzika Wolkowskiego: radcy dworu Czyżowi 900 rub. i odstawnemu majorowi Witalisowi Olshewskiemu 421 rub., oraz skarbowych różnego rodzaju należności, wystawiony zostaje na publiczną sprzedaż drewniany dom jednopiętrowy i wozownia tegoż Wolkowskiego, w Trockim powiecie w m. Mereczcu na skarbowej ziemi położony, oceniony 44 rub., i dla uskutecznienia tѣj sprzedaży, w Trockim sądzie powiatowym naznaczony został termin targu dnia 6 maja ter. 1860 roku, o godz. 11 zrana, ze zwykłym we trzy dni przetargiem; życzący widzieć dokumenta tѣj sprzedaży tyczące się, mogą je widzieć w rzeczonym sądzie powiatowym. Dnia 9 marca 1860 roku.

Radzca Giecold.

Spr. ob. Sekretarza Komar.

Nac. Stołu Kudz. (151)

